4.

Bono cum Deo

DISPUTATIO JURIDICA

De

DEFINITIONE ET NECESSITATE ICti,

EX PRINCIPIIS JURIS NATURÆ & Gentium,

Ad

Præfationem Hippolithi à Lapide, libri, cui Titulum fecit; de

RATIONE STATUS

Quam

PERMISSU NOBILISSIMI AMPLISS. JCTORUM ORDINIS

Impetrandis Sacratiss. Imperatorum in Iuris Studiosos beneficiis privilegiisque

P. P.

Calend. Decemb.

GEORGIUS MELCHIOR THILO.

ARGENTORATI

Typis JOHANNIS PHILIPPI MÜLBI, ET JOSIÆ STÆDELII,

Anno M. DC. XLIX.

GENEROSISSIMIS NOBILISSIMIS VIRIS
IUVENIBUS

DN. CORNIFICIO à ROSENKRANTS,
Equiti Dano.

DNN. THOMÆ & HEMPONI } KNESEBECKIIS, Equit. Marchicis.

Fautoribus & amicis ſuis honoratiſſimis ſalutem plurimam.

ONus eſt quod impono vobis Generoſiſſima Pectora dum vos publicos deprecatores conſtituo vel audaciæ vel inſcitiæ meæ, precor hanc perſonam non inviti induatis; neceſſe habui à vobis petere iſthoc officii, quod hic filius ante partum ſui naſci voluit, & matrem præveniendo ex doloribus ſol:tis præcipitaverit in abortum. Ideoq; dicite quæſo amicis, hoſpitibus, doctis, indoctis pro me ea bona verba, quæ olim A. Albinus pro ſe ipſo dixit; Neminem mihi ſuccenſere convenire, ſi quid in his pagellis parùm compoſitè, aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum, fateamini, homo Germanus natus ad Sylvam Hercyniam, Latina Oratio à nobis alieniſſima eſt. Ideoq;, ſi quid erratum eſt, veniam malæ exiſtimationis me poſtulare. Sat ſcio Nobiliſſimi Iuvenes vos pro affectu in me, ornaturos munus hoc meum verbis. Et reperietis, ſpero qui probent. Nam hodiè, quo quis indoctior, eò fortiùs ſcribere exiſtimatur. Non credo vero Catonem vobis obviam futurum Et ſi tamen occurſet, opponatq; illud ſuum: Ne tu Aule nimium nugator es cum maluiſti culpam deprecari quam carere culpâ. reponite ô Chariſſimi graviſſimo Cenſori; me bonum factum, ipſius quoq; calculo veniâ dignũ videri, cum compulſus peccaverim & conſtrictus tempore. Nam

Gell. Lib. 11. cap. 8.

ex temporalem fata me tantum volunt.

quod vero ad vos attinet, Generoſiſſimi Iuvenes, ſolâ tenuitate munuſculi ſperavi me impetraturum, ut ne reiiceretis. Valete & vivite in ſpem ævi meliores: & favete.

Veſtro
Devoto
G. M. Thiloni.

PROOEMIVM.

INdignabantur exteri, Germanorum Remp. à tot ſeculis inclytam, nemini gravem, contentam ſuis, omnibus formidabilem ſi caſus ferret, ſtare tamen ſecuram ſui, & Auguſtam Majeſtatem tueri: turbatam etiam & partibus fractam, atq; occaſione apertam hoſtibus, loco motam, protritam denique nihil minus quam ſervitutem extimeſcere, nec recuſare veterem vaſtitatem, modo libertatem retineat, quâ nihil antiquius; conatamq; adeo ipſas turbare, quæ parabantur, exequias, & ex cadavere ſui munimenta ſtruere, & ad buſtum obluctari, nec poſt interitum ſpiritum ponere velle videri. Teſtati Deos homineſque hoſtes nec tela nec remedia vulgaria proficere; quod benè vertat, rem poſt Orbis initia illaudatam aggredi ſtatuunt, Opinione vincere tentant. *Non ignari Romanos olim rerum Dominos, non majori ſuccubuiſſe malo, quam portentoſis & molitis opinionibus, & turpiſſimis moribus,*

A *ipſa*

Baron. in ad ann. Eccles. appar. n. 7. *ipsa natura jura labefactantibus. Scilicet ultima Cœlestum terris Astræa pellenda erat, hæc una obstabat: huius Germani ab incunabulis alumni, hanc bonis moribus, bonis legibus à Manno & Tuiscone usque coluerant, sic vivendum Germanis sic pereundum. Hac Dea*

Tac. de mor. Ge. *evocatâ videbatur non multo difficilius casura Germana res quam olim Vejentana, postquam Camillus Junonem reginam Romam evocasset. Sed ne indignitas rei, nudè & sine fuco prolata, offenderet Germanorum Candida pectora & Deo grata, rem ex se detestabilem plausibilibus & comtis in speciem verbis obvolvendam rati, veterem querimoniam & in vulgus valituram repetere, dicere corrupta judicia, miserari concidisse prudentiæ antiquæ masculum decus, haud aliter atque eloquentiæ judiciariæ quoque regula steterit, obmutueritq;: causam esse (verba Hippoliti auditis) „ Legum varietatem ac „ multitudinem, Legulejorum ac Legistarum, eo- „ rum scil. qui legibus & juri privato operam dant, nimiam in Rep. autoritatem. Inde, quod semper in Rebusp. adeò omnibus & mali fuerint, & mali cives, quibus decipiendis nihil in speciem*

ciem fallacius opinione de rebus sanctis sit aut fuerit, sperare hostes, se partim tracturos, saltem tædium Reip. tam exulceratæ, & minus præsentium studium, novarum rerum cupidinem animis accensuros.

At Hippolithum à Lapide, quisquis ille sit, oportet virum doctum & callentem esse, quem meliori ævo natum oportuerit, ne hostis Germanorum esset; quin imò nos humanius posteris hoc servabimus judicium, & magistro præsentium venturo diei. Sed legum studiosis pro Rep. eam, qualiscunque subeunda est, invidiam gratam atque acceptam esse, læto & alacri animo suscipere notum facimus. Nunquam impensius commendari Reip. potuissent, quam qui sic ab hoste reprehenduntur. Eo ipso prodis felicitatis Germaniæ salutisq; Imperii unicum fundamentum, leges esse & legum custodes sanctissimos Viros, quos tu contemtim leguleios appellitas, quod nisi his sublatis exteros Germaniæ dominaturos, & æternam huius populi Rempub. eversuros desperas. Nam ita interpretando Luporũ iniqua postulata fabulator olim Phrygius, quid per canum capita peteretur, edocuit.

Hippol. prope finem di-[illegible]se sper-[illegible]ere contra dicentes ut

 Legum

Generosus equus latratus canum.

Legum vero ſtudioſi, ut omnia Reipub. debent, non gravabuntur breviter repetere mecum quid ſit JCtus vel legiſta 2. quam Reip. neceſſarius. ex quibus capitibus objectionibus Hippolithi fortè ſatisfiet ſua ſponte.

THESIS I.

PRimum igitur quod attinet, ut quid ſit legiſta appareat planius, altius paulo res arceſſenda eſt. nominatur niſi fallor à lege, ut Pſalmiſta à Pſalmo aut ſimile quippiam. Lex porro apud latinos quidem à legendo eſt, ut apud Græcos, à ſuum cuique tribuendo. Nam ut hi æquitatis, ſic illi delectus vim in lege ponunt. Sed in idem redit utrumque, deligentibus his ea quæ æqua & juſta ſunt, illis tribuentibus. Unde Lex nihil aliud, utriq; genti, quam juſtorum injuſtorumque diſtinctio, ad illam antiquiſſimam & rerum omnium principem expreſſa naturam.

2. Nam cum Alma mater hominem ad civilem ſocietatem deſtinaſſet, neceſſarium erat, ipſi ſuppeditare ea quibus eandem communitatem ligaret ac conſtringeret inter eos qui ſoli eſſe non poterant. Ut enim Harmonia, ex temperatione gravium acutarum mediarumque vocum conciunata, tantiſper conſervatur, dum certa manet proportio & numeratus concentus; illâ pereunte aut offendente, illico diſſipatur ac diſſolvitur: ſic communitas illa quam inter homines natura voluit, ex pulcerrimo ordinum, dignitatum, officiorum connexu unitâ componitur, diſcordiâ maximè dilaberetur.

3. Scilicet naturæ ſolitariæ tum demum rectè conſervantur, cum aliquis principatus eis ineſt. Sicut maximum illud, quod Mundum à nitore, Κόσμον ab ornatu appellitant, unus Optimus, Sanctiſſimus, Sapientiſſimus, Potentiſ-

tentissimus omnium Dominus regit Deus, cujus unius nutu stantque caduntque creata omnia. Sic humana societas uno duce optimè & beatissimè regitur, ut imitantur omnia summum, creata creatorem.

4. Porro unus ille dux qui regat nobilissimas creaturarum homines, & societatem horum præstantissimam, sine dubio debebat esse 1. justissimus Arist. 5. Polit. 9. in pr. cum ut custodiat optimam societatem felicem tranquillamque datus sit, nec possit custodire sine vinculo, quod faciat maxime unum, hoc est *ἀναλογίας* æqualitatisque quam justitiam vocant. Ergo debebat esse integer vitæ scelerisq; purus & ut Eurip. ait.

Τοῖς μὲν δικαίοις ἔνδικος, τοῖς δὲ αὖ κακοῖς
Πάντων μέγιστος πολέμιος κατὰ χθόνα.

5. Deinde oportebat Ducem hujus societatis civilis prudentem etiam & sapientem esse Arist. cit. l. cum providere communitati humanæ deberet, ne quid damni ea faceret, ne faceret vitium. Ut enim Græci eleganter *ἀνὴρ ἀγαθὸς κοινὸν ἀγαθόν*.

6. Ut paucis complectar rem totam; Cum hic quo de agimus custos & princeps societatis humanæ vocitetur, facilè apparet eum omnia ea possidere debere, queis sine res humana consistere nequit. Unde cum potentissimum esse oportet, ut manus justitiæ vocitetur, & humanissimum, ut omnibus placeat; Clementem quoque, ut sit delicium generis humani.

7. Itaq; cui omuia ista adsint is erit dux atque Imperator mortalium. quod est ipsa recta ratio; quæ iterum ipsissima Lex est, quippe cujus forma ratio est, & ut dicitur anima. hæc præest ac præscribit utilia, & ut Chrysippus ait *Ὁ νόμος πάντων ἐστὶ βασιλεὺς θείων τε, καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. δεῖ δὲ αὐτὸν προστάτην τε εἶναι τῶν καλῶν, καὶ τῶν αἰσχρῶν, καὶ ἄρχοντα, καὶ ἡγεμόνα καὶ κατὰ τοῦτο κανόνα τε εἶναι δικαίων καὶ ἀδίκων καὶ τῶν φύσει πολιτικῶν ζώων, προστακτικὸν μὲν, ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸν δὲ ὧν οὐ ποιητέον.* Hæc sola caret

iis,

iis,quæ homines turbant,gaudio,timore,irâ voluptate &c. ut ſola regula tutiſſima eſſe poſſit. Unde Ariſtotelis ſententia eſt, ſolos eos Deum præficere actionibus humanis videri, qui legem præficiant; qui homines, belluam. Imo ſocietatem eam cui hæc regina non præſit Rempub. plane non eſſe, cum lex omnibus imperare debeat. 4. Polit. c.4. nec minus præclare, Cicero legem magiſtratui, populo magiſtratum præeſſe; vereq; dici poſſe magiſtratum eſſe legem loquentem, & legem magiſtratum mutum. & alibi: Lex, inquit, quam Dì humano generi dederunt, eſt ratio menſq; ſapientis. ut Poetarum Princeps .

Il. a. εἴτε θέμιστας πρὸς Διὸς εἰρύαται.

8. Lex igitur, quod ex hactenus dictis liquet, eſt vinculum, cuſtos ac princeps humanæ ſocietatis. Ergo, & imò maximè, perfectæ ſocietatis, quæ civitas eſt. quia ea ut Ariſt. c. 2. 1. Polit. ait, eſt ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος. πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας. γινομένη τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. Unde ab eodem Philoſopho Juſtitia civilis res vocatur. eumque qui primus civitatem Inſtituit maximorum bonorum autorem & cauſam fuiſſe tradit ſubjiciens: Quemadmodum enim homo ſuis omnibus numeris abſolutus animal eſt animalium optimum: ita à lege & jure ſemotus, omnium deterrimum. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα. At homo armis inſtructus naſcitur prudentiâ & virtute: quibus ad res contrarias maximè uti licet. Qua propter ſceleratiſſimum & immaniſſimum animal eſt ſine virtute &c. eodem pertinet quod Martianus noſter ex Demoſthene legem vocat, non ſolum inventum ac munus Dei, ſed etiam decretum prudentum hominum, & cōmunem ſponſionem civitatis &c.

9. Eleganti ſimilitudine hoc ipſum illuſtrat Fr. à Victoria relect. 3. de Civili poteſtate n. 5. Sicut corpus humanum in ſua integritate ſervari non poſſet, niſi eſſet aliqua vis ordinatrix, quæ ſingula membra in uſum reliquorum, maximè in commodum totius hominis componeret,

ſic ex

ſic ex illo ipſo quod Deus hujus naturæ & conditionis homines conſtituit, ut niſi in ſocietate vivere non valerent, etiam vim aliquam & poteſtatem gubernantem & providentem ſancivit, ſine quâ illa Reſpublica non duraret, ex reg. qui dat formam, dat & formæ, conſequentiæ.

10. Ex quâ commendatione ſimul efficitur, cum qui leges ſalutares ferre velit, totius Reip. naturam parteſque ipſius, vires, officia, exactè cognita ac perſpecta habere debere, non modo de Platonis autoritate qui præcipuè primo dell. oſtendit Legiſlatori tenendum ante omnia Reip. ſtatum, inde mores & ingenia civium maſculorum fœminarum, juvenum, ſenum, nuptias, educationem, voluptates & cupidates, ſtudia officia, expenſas, honeſtum turpe & omnes motus omneſq; actiones &c.

11. Sed ratione ipsâ etiam, & aliarum plerarumque artium exemplo. Nec enim Geometra contemplatur affectiones, niſi cognitâ qualitatis continuæ naturâ, partibus, differentiis. Nec Aſtronomus quantitatem mobilem, ſine totius hujus egregiæ machinæ, quam cœli ingentes fornices dixit Ennius, ſtructurâ, ejuſque partium contemplatione, eadem in aliis. Ita jam non minus diligentiæ atq; operæ ponendum eſt cum de ſanciendis legibus agitur, quia ſalus Reip. in his conſtituendis eſt poſita. ut ait Ariſt. 1. Reth. c.4 quamobrem, pergit ibidem, primum noſſe oportebit, quot ſint Reip. ſtatus & formæ ; deinde quæ huic conferant atque conducant ; tum demum cognoſcere quibus quæque deleri evertiq; poſſit. & paulo infra: χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τίσι ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον ὅτι, πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι. ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. idem in 4. Polit. c.1. Leges eſſe conſiderandas optimas & quæcunq; gubernationi conveniant. Eſſe enim leges omnes ad Remp. accommodandas, non autem Remp. ad legem, eſſe namque

Remp.

Remp. institutionem civitatis circa magistratus honoresque publicos, &c.

12: Ex his aliisq;, quæ prætereo sciens, satis constare puto, quam necessaria sit legislatori civitatis ac Reip. cognitio. ex quo simul scopus noster patescit, quo hæc omnia collimant.

13. Nec enim credo quispiam negabit Jurisconsultum, seu legum interpretem, ministrum legislatoris esse, & sine dubio in legibus explicandis versari, eundem cum legislatore finem, & objectum occupare. Unde quæ ad legislatorem requiruntur, ea omnia Jurisconsultum quoq; constituant, ea inquam, sine quibus ille bonas & salutares leges non præscribere, hic rectè & ad commodum civium interpretari nequeat. Ita utrique hujus societatis fabrica perlustranda, & partium numerus, & qualitas rerum atque conditio, itemque habitudo omnimoda partium qua ad se invicem referuntur, postremo qua ratione hæc in vigore suo, & naturali perfectaq; integritate conservari possint.

14. Dixi finem utriusque tam legislatoris quam JCti esse eundem, Justitiam sc. Universalem nominare volui. Quicquid enim in Republ. vel à legislatore, vel JCto agitur, id omne tendit ad societatis illius felicitatem & salutem quam justitia conservat. Est enim ea nihil aliud quam æqualitatis conservatio. Cum igitur finis perfectio sit, quæque primo ac per se expetatur, certè justia utriusq; finis erit, hanc consequitur civium & Reipub. tranquillitas. Non potest Justitia propter aliud expeti, quia virtus est. Nec finem eam esse ex eo negandum, quod tranquillitas & beatitudo eam consequatur. Quia & sanitas finis medici; nec tamen eam non sequitur corporis decor & bona habitudo ut fructus, aut non antecedunt instrumenta ad eam comparandam apta habiliaque.

14. Ut non immerito Justinianus Justitiæ definitionem tanquam ultimi Jurisprudentiæ finis in fronte posuerit,

rit, cum ut admoneret legum ſtudioſos tam excellentis metæ, tum ut incitaret impenſiùs nobiles animas, aut temerè proruentes, cautiori ſtudio ad media conquirenda præpararet, ne illotis, quod ajunt, manibus in jure tumultuarentur.

16. Nam cum, ut ſæpius dicendum eſt, finis Juriſprudentiæ idem qui legislatoris ſit, Juſtitia, eamque ſequens beatitudo omnimoda, legislatori non ad belli quam pacis artes reſpiciendum eſt, hoc eſt, ad utraſque, ut & domi & foris cives feliciter agant; ut facilè appareat, non unam virtutem legislatori propoſitam eſſe, ſed omnes. Erit itaq; & Juriſperiti finis omnis virtus, ſeu Juſtitia Univerſalis, ſicut Pindarus de Hierone ait

θεμιστεῖον ὃς ἀμφέπει
σκῆπτον ἐν πολυμάλῳ
Σικελίᾳ, δρέπων μὲν
κορυφὰς ἀρετᾶν ἀπό πασᾶν.

huc pertinere videtur quod Ariſt. lib. 7. c. 15. Polit. finem eſſe ait publicè & privatim hominibus eundem, & eandem definitionem viro optimo & optimæ Reip. inde manifeſtum eſſe virtutes eas, quæ ad otium pertinent, illi ineſſe. Finis enim eſt, ait, belli, pax; negotii, otium; Sunt autem utiles ad otium & quietem virtutes, quarum opus in otio eſt, quarum in negotio. Oportet autem multa negotia nobis exiſtere, ut liceat in otio eſſe. Et poſtquam oſtendit Civitatem & fortem, & temperantem & patientem eſſe oportere, ſubjungit: multâ igitur juſtitiâ, multâque temperantiâ indigent hi, qui in optimo ſtatu conſtituti videntur, & fruitione omnium rerum quæ beatos facere putantur, &c.

17. Conſtare inde puto, Juſtinianei etiam juris eundem finem ab Imperatore conſtitutum, rectéq; intellectum in principio authoritatis, ſeu conſtitutionis Juſtiniani, Inſtitutionibus juris præfixæ, ubi planiſſimè: Imperatoriam

Majestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam. quo magis scolis relinquenda disputatio quâ quæritur quæ magis Reip. necessariæ pacis an belli artes? Imperator an sapiens? sane si finis nobilior iis quæ ad finem sunt, facile judicium. Sed Resp. beata neutro carere potest, alterum alterius auxilio eget, nec concipi posse, sine his, felicitatem quam quærimus, verum est, ut sapienter olim Bion Poeta in disputatione pastorum de partibus anni dixisse videatur:

Κρίνειν οὐκ ἐπέοικε θεήϊα ἔργα βροτοῖσι.
Πάντα γὰρ ἱερὰ ταῦτα καὶ ἀδέα.

18. Explicato fine Jurisprudentiæ objectum ejus considerandum venit. Nam & hoc, dixi supra, cum legislatore Jurisperitum habere unum idemque. Qua propter ut ille ad finem eum quem diximus, pulcherrimum omnes civium suorũ actiones dirigit ut faciat bonas & legibus conformes. Pari ratione Jurisperiti materia erunt omnes actiones civium, quatenus justæ sunt. Dum civium dico, facilè intelligitur brutorum actus hinc excludi. Nam brutis nec feruntur leges nec explicantur, soli homines justi & injusti sensum habent. Dum vero actiones humanas huc spectare assero, quatenus justæ sunt: hac speciali ratione tanquam formali jurisconsulti objectum definitur, ut designetur, id quod nulla alia disciplina facit, & quod sola jurisprudentia. Nam licet legislator quoq; circa omnes illas actiones versetur, quæcunque Reip. societatem corrumpunt aut custodiunt, & moralis Philosophus, & JCtus: Differentia tamen in eo est posita, quod Philosophus moralis intrinsecas hominum actiones ab ovo, quod ajunt, & primis earundem pincipiis repetit, docetque id, quod Aristoteles olim dixit se Philosophiæ acceptum ferre, sponte esse bonum. aut ut Picolom. prima pars Philpsophiæ moralis tanquam theorica est, tradens nobis principia, fundamenta, semina universa Philosophiæ civilis. At Legislator proponit quidem leges

ges suas eodem collimantes; unde, ut idem Picol. descendit ad ordines, ad præcepta propria, divisimque ea explicat quæ competunt unicuique gradui & conditioni hominum; interim tamen quoniam, vel ob rerum agendarum volubilitatem varietatemque, vel ob affectuum impetum, rectæ rationis imperium non semper obtinere potest, ut intus & domi quisque suæ bonus esse velit, contentus est id saltem impetrasse à civibus, ut ne manifestè justitiam lædant, & salutem Reip. societatisque civilis eant perditum. Jurisconsultus vero legislatoris hæc præcepta prudenti interpretatione moderatur, quæque ab eodem propter temporum & casuum perpetuam varietatem omissa videntur, ex mente ejus supplet, ac perspicuè aperit.

19. Hæc quæ de genere subjecto & fine jurisprudentiæ hactenus protuli, propterea nudè, & stylo philsophico, posita à me sunt ut innuerem, hæc tanquam principia Jurispr. vel supponenda hic, vel ex aliis scientiis quæ eam antecedunt, desumenda esse. Nam ut principia sint quod dicuntur, prima esse debent & notiora conclusionibus, Ergo hæc non probanda JCto, sed sumenda; ne fiat principii principium; aut progressus in infinitum contra rationem admittatur.

20. Atque ex hoc ipso porro apparet Jurisprudentiam Philosophicarum disciplinam præcedentem notitiam præsupponere; dico Politices, Oeconomices, Ethices, & adeò eorum, quæ ad totius Reip. cognitionem in qua quis de jure respondere debet, sive ex illis disciplinis, sive Historiarum monumentis, seu peregrinatione petita haustaque sint, omnium. tum quia hæc sunt partes & principia Jurisprudentiæ, tum quia suppeditant rationes & causas actionum, & honestatis fontes aperiunt.

21. Namq; si JCtus est sapiens, quemadmodum veterum aliqui etiam publice appellati sunt, sapientē autem Arist. 1. Metaph. 2. dicat τὸν ἀκριβέστερον καὶ διδασκαλικώτερον τῶν

αἰτίων

αἰτίων σοφώτερον εἶν περὶ πᾶσαν ἐπιστήμην, ſequirur juris civilis ſtudium ultimum inter artes illas ſibi vendicare locum, tumque rectè & ex utilitate Reip. doceri ac tradi, ſi priores illæ Scientiæ tanquam prima ejus principia & elementa præcedant, Et docere hic ſapiens, & docendo cauſas reddere poſſit. Unde rectè & ſapienter Cicero in primo de LL. non à Prætoris Edicto, neque à XII. tab. ſed penitus ex intima Philoſophia hauriendam juris diſciplina putat.

22. Atque ſic intelligere licebit definitionem Ulpiani quæ eſt omnium abſolutiſſima: Juriſp. eſſe rerum divinarum & humanarum notitiam, juſti atque injuſti ſcientiam. quod enim Cic. divinis illis de LL. libris oſtendit, diſcimus inde latiſſimum Juriſprudentię campū omnes actiones humanas eſſe; quæ homines hominib. quæ Deo homines præſtare debeamus, quaq ratione Deo ſociemur & ſimiles efficiamur, cum virtus ſit hominis cum Deo ſimilitudo.

23. Deinde illas ipſas actiones conſiderari à Juriſpr. quat. ſunt juſtæ. ſic finis reſpectu, tanquam formâ reſtringi generis latitudinem & fieri hujus diſciplinæ proprium, quod ultima definitionis verba præſtant.

24. Ex his jam nunc luce clarius patet, quod diximus ſupra, finem Legislatori Juriſconſultoq; & magiſtratui propoſitum eſſe eandem juſtitiam, diverſo ſingulorum circa eam officio. Legislatoris quippe eſt adeptio juſtitiæ ex legum utilium latione; Juriſconſulti, ex legitima earundem interpretatione, Magiſtratus vero, ex earum æquabili & juſta executione.

25. Tranſeo nunc ad alterum caput de neceſſitate JCtorum in Rep. ubi plura adhuc de officio JCti addenda erunt.

26. Probatur autem neceſſitas JCtorum in Rep. 1. ex principiis juris naturæ & moralibus. Nam ad hoc ut actus aliquis ſit bonus ſeu juſtus, oportet, ſi aliàs non eſt certum, ut fiat ſecundum definitionem ſapientis. Hæc

enim eſt una conditio actus boni (verba ſunt Franc. à Victoria in relect. 1. de Indis. p. 167.) igitur neceſſariò adſint oportet in Rep. tales viri, qui alios minus ingenio, minusq; à prudentiâ inſtructos informent h. e. ut idem, divini & humani juris periti. Idem juris naturæ præceptum legitur etiam in jure Juſtinianeo, Tit. de juris & facti ignorantiâ l. 9. §. 3. Sed juris ignorantiam non prodeſſe labeo exiſtimat, ſi JCti copiam haberet, vel ſuâ prudentiâ inſtructus ſit, ut cui facilè ſit ſcire, ei detrimento ſit juris ignorantia, quod rarò accipiendum eſt. Ex quo iſtud, quod dicimus, manifeſte conficitur, hoc amplius verbis illis ultimis: quod rarò accipiendum eſt; innuitur, non facile videri quem defectum viri prudentis prætendere poſſe, quod hoc vel maximè ad curam ejus qui Reip. præeſt, pertineat, ne tales in Rep deſint, qui ſuum officium neglecturus non videatur.

Cæterum conſulendos omnino prudentiores eſſe, ut actiones humanæ bonæ juſtæque ſint, viſum eſt antiquiſſimis Philoſophis Pythagoreis quoque eò enim ſpectat ipſorum ſententia quam refert Ariſt. 2. Eth. c. 5. ex edit. Pacii. in f. Peccare, inquiens, multis modis poſſumus; malum enim infiniti, ut Phytagorici conjectabant, bonum autem finiti. atque iccirco illud facile, & hoc difficile eſt. facilè à ſcopo aberrare, ipſum attingere difficile. unde idem Ariſtoteles 1. Eth. c. 3. in fin. cum qui per ſe non ſapiat ſatis, Heſiodum audire jubet, verſiculi notiſſimi ſunt.

οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
ὃς δὲ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὃ δ' αὖτ' ἀχρεῖος ἀνήρ.

28. Et hæc eſt illa Ariſtotelis doctrina de ſervis natura, qui alterius eſſe poſſunt, quique eo uſque rationis participes, ut eam quidem ſentiant, ſed non habeant, h. e. qui habeant obtuſum admodum rationis uſum & nubilum qs. qui opus habeat luce alterius ſeu, ut Homerus, qui men-

 tis

tis dimidium habeant, à natura ipsâ ad obsequium & ministerium destinati, instrumenta veluti sapientis, seipsa moventia ut Vulcani tripodes Poëta dixit tam affabrè factos fuisse

—— ut ferrent sese ad certamina divum
Sponte sua, nulloque domum ducente redirent

His utique sapiens imperat ut animus corpori ad eorum bonum, naturali imperio, etsi civile sæpè penes ipsos hæreat servos,

ut divisum Imperium cum Jove Cæsar habet.

Hos in Rep. semper fuisse, futurosque adeo semper natura ostendit ipsa, frustra negante Bachovio ad Wes. Tit. de Just. & Jur. n.16.

29. Præcipuè vero in quæstionibus illis defectus humanæ prudentię se prodit, quibus quid justum quid æquum sit quæritur, nec ullibi verè magis in errore versamur. Medici de difficultate artis suæ ex Hippocratis, ni fallor, sententia meritò queruntur ob monstra tria quæ medico operanti occurrant, occasionem præcipitem, experimentum periculosum, & judicium difficile. Sunt in jurisprudentiæ Objecto non pauciora, quæ id quod justum est, in puteum Democriti abscondunt.

30. Licet enim homines id quod Turpe est, malum, & fugiendum, ex canone seu regulâ illâ quâ bonum honestumque designatur edocti sint, juxta illud Euripid. in Hecuba dicentis vir bonus

οἶδε τό γ᾽ αἰσχρὸν κανόνι τοῦ καλοῦ μαθών.

Attamē cum regula illa seu canon generalissimus sit, haud facile est in singularibus, quales actiones omnes sunt, semper rectè versari, in applicando sæpè fallimur, sæpè species rerum blanda imponit nobis. Unde rectissimè Arrianus ad Epictetum lib.3. c.26. decipi plerumque homines tradit dum notiones communes seu generales singularibus adaptare nituntur verba sunt: *τοῦτό ἐστι τὸ αἴτιον τοῖς ἀνθρώποις πάν-*

των τῶν

τῶν τῶν ἀρχαίων, τὸ τὰς προλήψεις τὰς κοινὰς μὴ δύνασθαι ἐφαρμόζειν ταῖς ἐπὶ μέρους. Unde Plato in Phœdro Socratem ita loquentem introducit: Cum quis argentum, aut ferri nomen protulerit, nonne universi idem intelligimus? Phœdr. id verum quidem est. Socr. quid vero cum justi aut boni (nomen usurpaveris) nonne alius alio fertur, & tum inter se ipsi cum à nobismetipsis dissentimus? Inde ergo tanta veteribus orta diversitas & discrepantia in juris indagine, ut multæ gentes omnino jus omne exuerint, cæperintque ut Hesiodus ait:

ἔσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς.

enumerat quosdam tales Aristot. 8. Polit. 4. aitque eos hominum cædes fecisse, atque eorum carnibus victitasse, quales in Ponticis gentibus Achæi & Heniochi, deq; mediterraneis partim his similes partim imaniores. Ita Sen. in Troad.

aut quæ Caspium tangens mare
Gens juris expers ausa &c.

ut recte Lactantius de anima c. 2. de illis perditis gentium moribus dixerit: nihil divinæ licentiæ servant, leges naturæ opinione suas faciunt. Aliæ paulò mitiores leges quidem admiserunt, sed permixtas magnis erroribus, dum easdem non ex præscripto rectæ rationis Sanctissimi numinis ductum sequentis, sed ex utilitate metiebantur, ut Lact. lib. 5. c. 16. Jura sibi pro utilitate homines sanciebant, scil. varia pro moribus, & apud eosdem pro temporibus sæpè mutata. Jus autem naturâ esse nullum, omnes etiam homines & animantes ad utilitates suas natura ducente ferri, proinde aut nullam esse justitiam, aut si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret, alienis commodis consulens. Horatius ipse jam olim utilitatem justi prope & æqui matrem pronunciat.

31. Hos Solæcismos gentes faciebant; nec hodiè undiquaqoe salvi sumus, ut ut pateat, sæpe

sidera

—— sidera cœlo
Ut distant, & flamma mari, sic utile recto

differre. Ergo Sapientissimi mortalium pertæsi errorum agnovere tandem esse utique æternum jus quoddam & legem immutabilem, à quâ reliquæ omnes; quocunque designentur nomine, pendeant (Cicero loquitur ex 2dò de LL.) non hominum ingeniis excogitatam, sed principem legem omnium ratione aut cogentis aut vetantis Dei. Huic nec obrogari fas esse, nec derogari ex hac aliquid licere, nec totam abrogari posse. nec vero aut per senatum aut per populum solvi eâ nos posse. nec Romæ aliam, aliam Athenis esse aut nunc aut posthac. Sed omnes gentes & omni tempore hâc unâ & sempiternâ & immutabili contineri, unumque esse quasi magistrum & Imperatorem omnium Deum illum hujus legis inventorem, disceptatorem, latorem: cui qui non parebit, ipsum se fugiturum, & naturam hominis adspernaturum.

32. Scil. geminis plane verbis Justinianus noster: Jus naturale esse, quod natura omnia animalia docuit. l. 1. § 3. de just. & jur. ubi rectè glossa naturã naturantem seu Deum jam diu intelligi voluit. Idem Justin. in §. singulorum Inst. de rer. divis. Palam est. ait, vetustius esse jus naturale, quod cum ipso genere humano rerũ natura produxit. ubi Theophilus vertit quod simul cum genere humano εἰς φῶς ἡ φύσις προήγαγε. ita Gaius JCtus in l. 1. ff. de acquir. rer. dom. antiquius jus gentium cum ipso genere humano proditum, esse statuit. apertissimè vero Sanctissimum Numen hujus juris autorem esse Iustinianus iterum in §. sed naturalia Inst. de jure naturali, gent. &c. confirmat, cum ait: Naturalia quidem jura, quæ apud omnes gentes peræque observantur, *divina quadam providentia* constituta semper firma atque immutabilia permanent. &c. idem ICti recentiores Fernandus Vasquius lib. 1. Contr. Illustr. c. 29. § 14. Omne jus naturale est jus divinum, licet ex diverso non omne jus

divinum

divinum ſit naturale, differuntq; jus naturale & divinum ut genus & ſpecies &c. Mynſing. ad Tit. Inſtit. de jur. naturali &c. §. ſed naturalia: jus hominum naturale (neque aliud jus eſt *quam hominum* miſera enim eſt ſententia Horneeii & Hippolitho digna quodam de Poſtis Theorem. 19. qui in brutis putat vix tantum umbram vel ſimilitudinem rationis, ſed unum vel alterum etiam veræ rationis gradum deprehendi, & rationem brutorum à ratione hominis ſaltem modo & quantitate differre ut navis a ſcapha.) ſic rectè definiri, jus naturale eſt quod natura adeoque Deus ipſe omnes homines in creatione, veluti prima quædam præcepta & formulas honeſtatis docuit.

33. Conſentiunt ſapientes omnium ſeculorum hac in re, paucos adjiciam Heſiod. ἐργ.

Τὸν γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων.

Jupiter pro naturæ rectore accipiendus ſcilicet. Unde etiam apud veteres Deum ſequi, ſecundum Deum vivere non raro idem eſt quod ſecundum naturam vivere, aut ſe exigere ſecundum rationem ap. Cic. Sen. Plut. alios. Nam ut Hierocles in Comm. ad Carmina Pyhthagoræ Λόγῳ δὲ ὀρθῷ πείθεσθαι καὶ θεῷ ταυτόν ἐστι. τὸ γὰρ λογικὸν γένος συμμοιρῆσαν τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως ταῦτα βούλεται ἃ ὁ θεῖος ὁρίζει νόμος· καὶ γὰρ σύμψηφος θεῷ ἡ κατὰ θεὸν διακειμένη ψυχὴ, καὶ πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπουσα πράττει ἃ ἂν πράττῃ. ita & Demoſthenes Orat. adverſus Ariſtogit. noſter factus in l. 1. ff. de LL. Jus naturale hoc intelligit, dum legem dicit εὕρημα καὶ δῶρον θεοῦ. Accedit Ariſtoteles 5. Ethic. c. 10. ſed ſuperſedeo referre ut brevior ſim. quam eandem ob cauſam etiam Patrum ſententias non colligo, & quia nemo hodiè facile de illis dubitat.

34. Et igitur juxta ſententiam Philoſophorum Theologorum J Ctorum ſic conſtituto hoc, quod jus naturale ſeu generis humani commune, ex Imperio & dictatis Numinis Sanctiſſimi pendeat, conſectaria habemus manifeſta tum de obligatione humana ad illud jus, tum de officio, Juris conſulti Reip. oppidò quam neceſſario.

C

35. Nimi-

35. Nimirum jus, ut ait Seldenus lib. 1. de jure naturali c. 8. propriè dictum omnimodum, aut divinum aut humanum est. Divinum, seu ab ipso numine immediatè indicatum, præstitutum, Imperatumq;, aut naturale est, quod jam memoravimus, ipsisq; hominum initiis coævum, aut positivum & recẽtius, ac postea in utroq; fœdere adjectum. Et utrumque, aut est obligativum, i. e. sive affirmativè sive negativè expresſè præscriptũ, aut arbitrio humano permisſum, adeoq; permissivum dici solitum. Humanum appellamus, quicquid ab hominibus, quat. divinum permittit, variatim superstrui addiq; solet. utrumq; ratione objecti aut sacrum dicitur, aut publicum, aut privatum. Ausonius.

Jus triplex tabulæ quod ter sanxere quaternæ,
Sacrum privatum & populi commune quod usquam est

36. Jam vero de obligatione divini juris utriusq; generis (pergit Seldenus) rite sc. intellecti & ad Legislatoris mentem, adeoque de naturalis obligatione nemo dubitabit, nisi qui simul rectoris universi potestatem & imperium nequaqum agnoverit. Humani autem juris obligatio (seu ejus quicquid ex permissione diversimodè inter homines civiliter ac ritè juxta varias regiminum formulas ab ipsis solum sic per modum determinationis, ut in scolis loquuntur, constitutum est, ut nec naturali nec positivo juri adversetur) ex ejusdem juris divini capitibus (secundum multiplicia constitutionum temperamenta) vim sortitur, juxta illud non est potestas nisi à Deo. fluit enim exinde hoc juris naturalis obligativi caput: *Pactis ac regiminum formulis, civiliter initis, standum esse.* Itaque cum nunquam lex humana violetur, quin simul illa implicita lex Apostolica Naturalis & divina infringatur, statuendũ necessariò, etiam leges humanas in conscientiâ obligare. Videantur Scolastici hâc de re.

37. Atq; hinc jam sole clarius patefit, quale, quamq; utile & necessarium Reip. sit JCti officium. Deducere enim

debet

...pet æquabili & justâ interpretatione hujus juris ad eam ...am Deo quam Reip. homines debent *Obedientiam*; h. e. ...tos facere & beatos civiliter. Nam sine hoc sit, nec ...mp. haberent, nec homines essent; sed vel Dii, vel bruta ...ist. lib. 1. polit. c. 2. lib. 4. c. 4. De justo enim & æquo ad...odum difficile est reperire veritatem, quippe semper qui ...mbecilliores sunt æquum & justum quærunt, *οἱ δὲ κρατοῦντες ...ὲν φροντίζουσιν* ut idem Philosophus 6. Polit. 3. in fin.

38. Sed quam non modo necessarium sit JCti offi...um verum etiam nobile dignumq; è Cicerone potius au...iamus, ne quis testimonia de propriâ domo esse clamitet. ...aque ille sic existimat: Juri civili nullum aliud proposi...um esse, quam legitimæ atque usiatæ in rebus causisq; ci...ium æqualitatis conservationem, neque enim legitima ...equalitatis conservatio aliud quiddam est, quam Justitia, ad quam omnis legum disciplina dirigitur. Justitia enim in æqualitate quadam cernitur, tum Arithmeticâ tum Geometricâ, & æqualitas est legitima, legitimum autem omne justum. docemur autem, ait porro, non infinitis, concertationumq; plenis disputationibus, sed autoritate nutuque legum, domitas habere libidines, coercere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentis, oculos, manus abstinere. Fremant omnes licet, dicam quod sentio, Bibliothecas, mehercule, omnium Philosophorum unus mihi videtur XII. tab. libellus, *si quis legum fontes & capita viderit*, (quæ verba diligenter notari velim. Nam pleræque calumniæ quas jus patitur Romanum hinc trahunt originem fontemq; quod vel oppugnatores ejus juris, vel aliqui etiam à quibus præsidium sperare jus debebat, hæc capita & fontes legum non videant, vide Jacob. Gothofr. in Epist. dedicatoria tract. sing. de Nuptiis consobrin.) & autoritatis pondere, & utilitatis ubertate superare. Item paulo infra: Quid enim est præclarius, quam honoribus & Reip. muneribus perfunctum senem, posse suo jure dicere idem, quod apud

Ennium dicit ille Pythius Apollo, se esse eum, unde sibi, si non populi & reges, at omnes sui cives consilium expetant,

Suarum rerum incerti? quos ego mea ope ex
incertis certos, compotesque consili
dimitto, ut ne res tractent turbidas.

Est enim sine dubio domus JCti totius oraculum civitatis, testis est hujus Q. Mutii janua & Vestibulum quod in ejus firmissima valetudine, affectaq; jam ætate, maxima quotidie frequentia civium ac summorum hominum splendore celebretur.

39. Supersedebo loci illius relatione quem elegantissimum de JCti officio habet Plato in 6. de LL. ubi ostendit frustra leges in civitate salutares inveniri, si non sint, ut noster JCtus ait, qui jura regere possint, & ad exitum deducere. neque enim in delinquentibus vim esse quæ ad saniora reducat transgressores. Unde necessarium & ipse rectè statuit in optima Repub. custodes quosdam constituendos qui non tantùm legum præscripta executioni dent, sed qui mentem legislatoris perspicuam reddant, quandoq; etiam si ita res ferat eas emendare possint. fatetur enim, divinus Plato ibid. nos mortales esse, non posse sine successore ad summam perfectionem quicquam nostrorum operum perducere, unde ea quæ necessario nos relinquimus in legibus non satis ad omnia futura emendata, ea custodi legum i. e. JCto pro ejus religione emaculanda, polienda, perficienda relinqui.

40. Quid quæso aliud aut Ulpianus, JCtum sacerdotis Justitiæ magnifico Titulo decorando; aut Cicero in de LL. libris voluisse videntur dum hic Jurisconsultum definit eum qui de jure populo respondeat, imò ut ante audivimus, Orbi: aut etiam Stoici dum legisperitum esse volunt, qui legem rectè interpretari callet?

41. *Omnia dixit Ulpianus cum jus artem æqui & boni.* Nempe docere voluit Jurisprudentiam esse quandam disci-

plinam

nam, ita versantem circa leges, ut eas ex ipsorum legislarum scopo & sententiâ interpretetur ad salutem hominum, cujus caussa initio latæ erant. Quippe cum legislatores vel ob illam, de qua supra Platonem conquerentem introduximus, humani ingenii pauperem modum, vel ob negotiorum humanorum variantē & novaturientem naturam, vel ob infinitum omnia persequendi laborem, qui leges contra Platonis sententiam nimis multas faceret, Arist. Rethor. & 5. Eh. 10. multa in legibus omittere necesse habeat. Intellectus enim noster (dicit Thom. ad illum locum Arist. Ethic.) de quibusdam potest aliquid verum dicere in universali, ut in necessariis, in quibus non potest defectus accidere; de quibusdam vero impossibile est dicere verum universim, ut de contingentibus, de quibus etsi aliquid sit verum ut plurimum, in paucioribus tamen deficit, ut sunt facta humana de quibus dantur leges. Inde igitur fit ut JCti opera necessaria sit ut vel benignè interpretetur leges, vel suppleat ex *l.8. & 10. ff. de LL.* ne imperitiores inclusi verborum carceribus detorqueant leges duriore interpretatione ad severitatē *l.25. ff. de LL.* hoc est enim quod Tullius in officiis ait: Existuut sæpè injuriæ calumniâ quadam, & nimis callidâ juris interpretatione, unde illud; summum jus, summa injuria, factum est jam tritum sermone proverbium; Terentius summam malitiam; Columella summam crucem dicerent.

42. Et ne tamen quis erret æquitas clementia non est, quam nemo in Rep. nisi Majestas moderatur, cum legi contraria sit. æquitas semper conjuncta legi, comitatur eam sive ad humanitatem tendat, sive ad acerbitatem. sæpeque fieri solet, ut severius, quam lex præscripserit. delicta & facinora puniantur, æquitate non invitâ, quæ circumstantias ponderat. Æquitas est, cum spectamus id quod res est, regulam illam peccatis quæ pœnas irrogat æquas, ut Hor. vel apertius, si mavis, cum spectamus rectam rationem, quæ &

jus naturæ & gentium à JCtis noſtris appellatur in *l.11. ff. de j. & j.* & Cicero in Top. æquitas eſt, quod naturalis ratio perſuaſit.

43. Hoc tamen intereſt, quod jus naturale per ſe ſpectatur ut præcipit bona, ut mala prohibet. Æquitas contra reſpectivum nomen, refertur ſemper ad legem cujus benigna explicatio exiſtit. Unde nulla æquitas, quæ non ſit legis alicujus æquitas: neque lex quæ non ad æquitatem reſpiciat. Non ſecus ac natura parentes ac liberos, ſervos ac dominos copulavit, tam arctâ correlatione, ut alterius tota eſſentia ſit in eo, quod alterius ſit. Exemplo ſit nobis illa juris naturæ regula, Fidem ſervamdam eſſe ; Hæc ſine dubio generalis, & quomodocunq; agant homines, geſta contracta firmat. Romani veteres reſtrnigebant ex æquitate ad contractus nominatos, aut legibus probatos, nuda pacta excludebant, ne quis non ſeriò agens in contractus præcipitaretur. Hæc æquitas quo tempore ſcribebatur, lex fiebat, ut Prætoriâ iterum, æquitatis naturalis revocatione opus eſſet. Nam quo primo momento ſcribatur æquitas, nomen amittit, non juſtitiam: ut ſervus mortuo domino, non hominis, ſed ſervi nomen mutat.

44. Atque iſtinc jam luculenter conſtat æquitatem eſſe rectam rationem explicantem leges, ut Civitas ſit juſta, imò & contractus, in quibus æquitas eadem bonæ fidei ſub nomine partes juſtitiæ fovet , ex Tryphonini ſententia in *l.31.* Depoſiti: Bona fides in contractibus ſummam æquitatem deſiderat. Sed neque à juſtitia æquitas genere diverſa eſt, verum ratione tantùm, quatenus jure legitimo eſt perfectior, & ejus quaſi mens & ſententia vid. Ariſt. ad Nicomachum.

45. Ex his omnibus nunc de officio JCti liberaliter judicare licet eum eſſe Philoſophum ex ordine Verorum, quorum deſcribente Gellio, ſtudium omnium virtutum diſciplina eſt, quiq; in publicis ſimul & privatis officiis excellunt,

, civitatemque & Remp. ſi nihil prohibeat, conſtanter
irer, & peritè adminiſtrant. Studium cui reges olim de-
Iſocrates Epiſtola ad Alexandrum, quem poſtea ma-
dixerunt, teſtis eſt, cui gratulatur prudentiſſimus ſenex,
d non ſit puerilibus Dialecticorum diſputationibus de-
s, ut pote cum non expediat eos, qui dignitate ceteris
ſtant, cum civibus rixari. ſed quod amet eloquentiam,
& Reip. regendæ, artes, nec negligat eam partem quo-
, quæ verſetur περὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων
ς κρίνειν.

46. Neque enim novum hoc ſtudium eſt, aut à Ro-
nis demum inventum, aut à Juſtiniano, ut quidam opi-
ıtur. Poſſem niſi nimis longum eſſet, per ſecula ire, &
endere facili negotio, ab ipſis orbis incunabulis juriſpru-
ıtiam fuiſſ, & imò in paradiſo ortam nec enim aliter po-
ıt quam cum lege ipsâ capere initia: Janus Huartus Re-
Hiſpaniarũ Medicus in libro cui Titulum fecit de Scru-
io ingeniorum *p.*33. (Nam libenter nec JCtorum teſti-
oniis probo, nec meis verbis, ſed aliorum, quorum nihil
ereſſe videri poteſt) ita infit: Statim atque Adam pec-
erat principium practicum ſumſere omnes artes atque
entiæ: quippe ſingulis illis homo indigebat, quibus miſe-
s & neceſſitates ſuas ſublevaret. Omnium prima, quæ in
reſtri Paradiſo initium habuit fuit Juriſprudentia, in
â fundatus fuit proceſſus, eodem illo ordine judicia-
qui etiam nunc in viridi obſervantia eſt, ita ut & pars
aretur, & proponeretur actio, quam ſequebatur reſpon-
rei, ac demum ſententia judicis ac condemnatio. Ab eo
mpore Perſas Juriſprudentibus uſos eſſe *Xenoph. lib.*1. *Cy-*
ped. dubitare nos non ſinit, qui ſenes magiſtros, puerorũ
arte æqui & boni ſtudiis, præfuiſſe autor eſt, inducitque
yrum fatentem ſe è Magiſtro didiciſſe: Τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον
, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον. σὺν τῷ νόμῳ οὖν δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι.
e Sacerdotibus Ægyptiorum res ex Herodoto nota,
ut &

ut & de aliorum populorum seu Philosophis seu Sacerdotibus seu Druidibus &c. dictis, de quibus ex omni Historia constat illos non solum religiones curasse, sed ad hos etiam magnum adolescentum numerum disciplinæ causa cucurrisse. Nam ferè de omnibus controversiis publicis privatisq; constituisse, & si quod admissũ facinus, si cœdes factæ, si de hereditate de finibus controversia foret, eosdem decrevisse; præmia pænasq; constituisse; si quis aut privatus aut publicus, eorũ decreto non stetisset, sacrificiis interdixisse. quod *lib.* 1. *Cæsar. de Gall.* tradit, idem de Germanis veteribus Tacitus *de morib. Germ.* neque animadvertere, neque vincere neq; verberare quidem nisi sacerdotibus permissum. Et hi tamen reges non erant, nec majestate pollebant. Sed regum decreta aut legum exequebãtur aut quod verosimilius his autoribus & præsentibus Regii ministri quod Tacitus indicat ibid. *non quasi in pænam nec ducis jussu, sed velut Deo imperante; quem adesse bellantibus credunt.* Extarent hodiè ea qua Aristoteles olim collegit Νόμιμα βαρβαρικά, aut ejusdem δικαιώματα πόλεων. in quibus ut *Casaub. ad Laert. lib. 5. & Cic. 5. de finib.* notant omnium ferè civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele, mores, instituta & disciplinas à Theophrasto, leges etiam cognoscere liceret & alia ejusmodi, facilè convincerentur qui dubitant. Sed sapientibus satis dictum puto.

pag. 76. ad Diogenis pag. 317.

47. Hoc amplius vero hinc intelligere est JCti officium juris, naturalis & gentium esse. Natura n. sapiens idem quod animus & mens corpori ut supra ex Arist. probatum dedimus. & rectè Pomponius JCtus fatetur *ante Tempora: Augustorum de jure respondendi facultatem, non á principibus aut Rep. datam, sed ex naturali facultate sua sponte illos, qui fiduciam suorum studiorum haberent, consulentib. respondisse, neque responsa signata dedisse, sed plerumq; testatos qui consuluerant, aut judicibus scripsisse ipsis. Primum D. Augustum, ut major autoritas juris haberetur, constituisse, ut autoritate*

§. 47. ff. de O.

e ejus responderent, ut ab eo tempore peti pro beneficio ca-
. Adrianum tamen Imp. rescripsisse aliquando, hoc non
sed præstari solere. i. e. non tantùm honestè peti, sed etiam
ari.

48. Et hic est ille, quem describimus, Virum bonum & æqui peritum, & Justitiæ Antistitem; ad cujus abso-nem requisivimus Reipublicæ cognitionem totam ad n profectò.

Non omnis ætas ad perdiscendum est satis.

rtè non in triviis sit obvius noster ille. Interea vero lo-il movere quemquam debent hæc quæ diximus, qua-gamus potius quam exprimamus veram imaginem. m quidem est, Oratorem suum ita describunt magistri eantur nondum sub sole visum, excusantes liberalita-udicii sui illo Quintiliani; Altius ituros, qui ad sum-itentur, quam qui præsumtâ desperatione circa ima terint. Quod ut in nostris studiis quoq; locum suum pat, ita putamus nos nihil vanitati dedisse, pinxisse ve-ffigiem eorum qui fuerunt per omne ævum verorum rum, aut jam nunc quoque sunt, aut futuri sunt, juris dum & consultorum; nec est cur nimis arduum cui vi-r quale delineavimus ejus officium. Est enim pleris-mnibus disciplinis sua difficultas, & in universum in rum studiis quantus eruditionis cumulus requiritur? *pist.*88. verba sunt: *Magno impendio temporum, magnâ rum artium molestiâ laudatio hæc constat O! hominem tum: simus hoc titulo rusticiore contenti, O! virum bo-* Et tamen negligenda non est differentia quæ interest nter & artificem seu illius experientiam, artes & disci-ex se & suapte natura non sunt infinitæ, utut altera ltate superet alteram; sed certis præceptis compre-& theorematibus descriptæ ultra vitæ nostræ mo-non extenduntur. At usus & exercitatio artis ut diffi-a, ita longissima & quæ una in vita acquiri non pos-

D sit,

ſit, propter infinitas circumſtantiarum perplexitates. Hæc ars longa eſt, & hujus reſpectu demum vita brevis; Cæterorum mens noſtra omnium capax eſt.

Diſſimulandum inſuper nō eſt,eſſe in omnibus diſciplinis practicis duplicem verſandi rationem,quâ de Ariſt.3. *Polit.8.in pr.* Nam cum ferantur ad actionem,nec in ſcientiâ acquieſcere ament, fit ut multi eatenus diſcant & ſtudeant ibi, quatenus ad finem ſufficere putant, cætera ſuſq; deque habent vel,ut verbo dicam, putant ſibi cum Neptolemo illo apud Ennium Philoſophandum ſed paucis. Ariſtoteles in 3. polit.11. ſimile quiddam in medicis, ita dictis, refert ait: Medicus eſt is qui alio præſcribente medicinam facit, & is qui docet ac præſcribit, quomodo medicina ſit facienda, & tertius qui à puero experiendo artem didicit, ſunt autem tales (ait) quidam in omnibus penè dicam artibus. horum Juriſprudētiam Grotius *in tr.de jur.Maj.circa ſacra p.*14.inter artes ancillares ponit,in quo ego nullam injuriam ineſſe puto cum omnes ſervi legum ſimus. οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτηρίαν.

50. Alii vero ut Ariſt. *d.l.3.cap.*8. ait περὶ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι quos nihil prætermittere, ut parvum videatur, æquum cenſet, ſed in omnia inquirere, & veritatem eruere, ſecundum illud vulgatum; Sapientes in nulla re falli debere. Hunc demum velim JCtum verum eſſe,qui divina & humana ſciat per quæ diffunditur artis hujus materia,ut ſupra ſatis dictum eſt,qui Grammaticus ſit, ut Ulpianus *in l.* 1.*de V.S.& Paulus l.nam quod ff.de pœnu.* Orator ut Servius Sulpitius,Mutius,& recētiores Papinianus,Voluſius,Pomponius &c Dialecticus ut Jabolenus *l. Omnis de R.I. &c.* & Moralis Philoſophus Hiſtoricuſq; quod conſtet ex ſupra dictis, imò Geometriæ, Arithmeticæ, Medicinæ, Theologiæ rudis non ſit,quæ pluribus legum argumentis docerem niſi me hoc labore liberaſſet Johannes Mercerius in 1.Obſervationum ſuarum *c.*4.quo me remitto. quibus ſi addamus doctiſſi-

issimum Seldenum procemio aurei tractatus de jure rali, intelligemus esse eum demum qui *Jus Mundi* (ut anus vocat) cognitumq; habeat exigatque, à quo, ut a diximus, positiva jura spiritum trahunt, non secus ac quæ Philosophicæ disciplinæ principia sua mutuo accit à Sapientia primâ quã vulgo vocant Metaphysicam. n vel minima artis cujusque *arcana seu mysteria*, vulgamel vel opportunè inculcata, eò pertinent, ut veris quâ dis quâ novis subinde eruendis commodent, fictis con falsis convincendis passim faciant ut ait Clarissimus bus Gothof. *in Epist. dedicatoria tr. ad l. 17. C. de Nupt.*

51. Hanc Jurisprudentiam Grotius *d. l.* νομοθετικὴν aptat, quod non admiserim lubentiùs. Satis enim supra s harum videmur rexisse. Quin potius nunc ad obtreores respicimus & hos defendimus ut Virgilianæ apes

Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.

is nonnulli mitiores sunt, queruli saltem. quos inter cus ille aqud Ciceronem *in 1. de LL. Ego memini*, in-*, summos fuisse in civitate nostra viros, qui jus interprepopuli & respondere soliti sunt. Sed eos magna professos, arvis esse versatos. Quid enim est tantum, quantum jus tatis? quid autem tam exiguum quam est munus hoc eoqui consuluntur. libellos conficere de stillicidiorum aut de etum jure, aut stipulationum & judiciorum formulas comre &c. quæ & conscripta sunt à multis diligenter, & mi-quam illa quæ à vobis expectari puto. hæ querulorum s sunt.*

51. Nos duo his reponimus: primum ex Cicerone odemque ex loco, non existimandum esse eos qui huic neri præfuerunt, universi juris expertes fuisse; sed eos civile, quod vocant, eatenus exercuisse, quod populo stare vellent. inde descriptos ex hoc munere: quod len & consuetudinis ejus quâ privati in civitate uterenn-& ad respondendum, & ad agendum & ad cavendum

 periti

periti ſint, ex officiis in vulgus gratis, non ex ſublimiori perfectione qua Muſis noti ſunt & Reip. ſe probant. Deinde quid fata mortalium detrahant immortalibus rebus & divinis? ſi quos ingenium deficit, aut ſi quorum virtutibus obſtat res anguſta domi? aut Mæcenates non ſint? quid mirum ſi paucos habemus *Marones?* an interim deſpondendus erit animus? minimè verò, *Locus eſt & pluribus umbris. inſpicite Mercerium loco ſupra allegato.*

53. Immire vero illud adverſantium genus quod neſcio quibus artibus ſub Politici nomine occultatis, orbem terrarum fruſtra habet, & ſimulationibus, fraudibus, dolis ad fucum uſq; ornatis, autumat Imperia & Regna non juſtitia ſtare ſed *ratione ſtatus*, hanc juſtitiæ ſucceſſiſſe putant cum illa terras relinqueret. quæ quid ſit, quãtum calamitatum mare forte illi norunt rectius qui patronam ſuam elegerunt olim. difficilè eſt verbis eã deſcribere *Pandoram*, quidam pallium politicum appellitant, alii Palatiũm quoddam eam putant auguſtiſſim ũ foris, & quod ſuperbâ æmulatione Miracula mundi imitetur, cujus in foribus ſedeat picta Majeſtas, & religio & Salus populi in ſpeciẽ hilaris, & libertas, quaſi ridentis habitu, Intus vero aut Tyrannidem ſervitutem equitare, aut habitare præterea neminem. Ego juraverim, mihi non liquere, remitto vos ad Magnum noſtrum Bœclerum ſub cujus ductu habita oratio in manibus eſt. Sed hujus Deæ filii diverſi fuêre ſententiis quidam *Juſtitiam habuerunt* in Rep. ut arcanum manſuefaciendæ plebis, & artificium emergendi; at poſtquam hæ artes patuerunt. reliqui ut nihilominus hoc negotium haberet exitum in contraria (ut periti maris & tempeſtatum) lapſi, ſtatuerunt agendum in juſtitiam lege eſſe. Nam ſi illa fraudes nullas ferre vellet, neceſſariò ejiciendam eſſe cum legibus ſuis principum, ab illis qui impunita ſibi poſtulant commiſſa *c.* 11. *Diſt.* 10. Commodum occurrebant, in quos primus furor, cum favore etiam forte, frangeretur Juriſconſulti, homines præpoſteri cum veteri illa ſua & tetricâ ſa-

tia à Papiniano imò Evandri matre repetitâ de bonis
ibus, & turpium rerum impossibilitate, verum de sua-
s illis & utilibus hodiernis artibus subrependi intelli-
es nihil. Et in promptu quoq; prætextus in hos vide-
r, ex corruptis vulgo studiis liberalibus, maximè juris-
entiæ, quibus jungi possent veteres objectiones qui-
pueros suos exercuerant patres Jurisconsultorum Lan-
ottus in comparatione juris Civ. & Canonici & plures
Ex his posse fieri justam calumniam; semper affricari
a vitia perditorum. bonis;hæsurum aliquid: Et ut nul-
: σείρανς exemplis agendum; jam olim damnatum
tidem eo solo nomine quod cupidè elaborasset ut
er cæteros justus appellaretur.

54. Subsistite parumper amici, nondum actum est.
ellamus ab isto Atheniensium præjudicato, iniquum
is videtur. Non quid fiat, sed quid in magnis urbi-
fieri debeat attendunt Jura civilia, ut proculus respon-
ff de officio præsid. præterea quoque vetus parœmia me-
: periculum artis suæ facere in solo care permittit, non
re experimenta per mortes aliorum hominum, nega-
vero, Cares non sumus. & bona cum veniâ dicamus
am ante sententiam, quod natura licet. & Baldus ne
oolo quidem denegari voluit teste Knichenio *Tr. de ju-
x. non provoc.* Tantoque brevius dicemus, quanto ex-
tius est in bonis causis unâ solutione ex fontibus sumta
igere omnia quæ videntur offendere;

Ὁ δὲ ἄδικος λόγος, νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

55. Bifariam igitur dividemus objecta, in ea quæ
n lædunt Jurisprudentiam Justinianeam, & in illa quæ
onas jurisperitorum. Jus ipsum attinet quod ait Hip-
hus in pr. Usque ad Lotharium Imperatorem ignota
: nomina Institutionum, Digest. Nov. Doctorum, Ad-
torum, procuratorum Notariorum, & similium To-
rum vulturum ex aureo Apulei Asino.

56. Hoc primum punctum esto. dignum scilicet, patellâ operculum, quod statim in principio mentionem facit Asini. At o! bone nondum opinor pertinent Germani omnes ad Metamorphosin eam quam Heinsius ille

qui fonte labra proluit Caballino,

adjunxit ad Ovidianam. Intelligimus enim hic statim in principio multa nobis dare verba Hippolithum. Nam initio hoc apprimè fálsum est, quod ante Lotharium Imperatorem ignota fuerint nomina Institutionum, Digest. Novellarum. Equidem de Pandectis id constat fuisse rarissima Exempla, testatur Historia Francisci Taurelli de Pandectis Florentinis cujus verba refert Conringius de origine juris Germanici hæc: *Pandectarum id, seu Digestorum est antiquum volumen, Florentiæ nunc, Pisis olim asser vatū, cum Amalphi prius omnem supra memoriam fuisset. Inde acceptum Pisani quod Innocentium 2. Pontif. M. & Lotharium Cæsarem item 2. Classe adversus Normannū Rogerium juvissent, egregiè navatæ operæ monumentum retulerunt, diuque penes se habuerunt: donec per Ginum Caponium aquè nobilem ac strenuum virum, Florentini anno salutis* cIↄ. cccc. vi. *Pisis in potestatem redactis, subjectionis symbolum transtulerunt. Liberque ab illo tempore summâ cum curâ ac religione, tanquam cælo delapsus est custoditus et quæ alia Taurellus.* Sed ut ex his verbis luculenter patet, Pandectarum volumen rarum, & ob hoc ipsum carissimum habitum; ita æquè constat rem tantopere æstimatam ignotam non fuisse. Et imò, contra quā fingit Hippolitus, nihilominus aut ex Codice & reliquo Justinianeo jure, aut ex Aniani apud Gothos, apud Burgūdiones Papiani, aliorumq; juris civilis compendiis, jus dictū esse; Nam horum institutum fuit, infelicibus Romanorum reliquiis legem Romanam proponere. *Quippe Germanicæ nationes, cum Romanas provincias etiam Galliarum, potestati suæ subiecissent, hanc erga devictos humanitatem exercuere, ut liberum cuique relinquerent, qua lege, etiam Romanâ nomina-*

tim

, *v'vere vellent; de quo leges Brugundionum tit.*60.*§.*1.*Sa- tit.*45.*in pr. Longobardorum tit.*57. *& veteres formula- auctores. verba sunt Jacobi Gothofr.in Manuali* qui no- non credit credet ipsi Lothario cujus est illa Constitutio egum Longobard. tit.57. quæ repetitur in Dist. 10. c.13. i ad Leonem Pontificem scribens permittit ut lex Ro- na vigeat ut hactenus ait. &c. Ergo si Lotharius jam tũ robavit ea jura, qui verum esse potest quod Hippolithus at, ante hunc Imperatorem hoc jus fuisse in cognitum. od si vero Hippolithus intelligit Saxonem Lotharium, n scilicet, qui Pandectas Pisanis donavit, in Germaniam : jus introduxisse, remitto eum ad jam supra citatum riffimum virum Herm. Conriugium cum quo litem ic contestetur: certè nondum probatum est hactenus, : ulla constitutio producta, quâ ille Imperator, Germa- rum omni jure abolito, unum Romanum in Germa- m introduxerit.

57. Sed hæc quæstio planè nostra hic non est, brevi- quantum instituto serviat, videtur non abhorrens illo- n sententia, qui Justinianeum jus, ejusque studia nun- m ubique penitus sublata existimant. Negari non po- oppressa fuisse ad tempus, & non valde frequentata, sed iisse æquitatis & bonitatis commendatione, omnium ore, ut ferè jura cum imperiis florent, caduntque; in Ita- veteri sua sede, facilè vestigia relegisse sub Lothario Sa- ie, promovente etiam forte Comitissa Mechtilde in Ir- io doctore, penetrasse ejusdemmet æquitatis famâ in lias seculo 13. item in Hispaniam anno Christi 1220. n sub Alfonso Rege in Partitas, ut vocãt, digeri cœptum iniani jus, notante P.Pithœo, & tandem pedetentim m in Germaniam. Quod ad nostrum vero institutum pius facit, ita receptum hoc jus videtur quatenus status erii nostri patitur, hoc est, quatenus nobis æquum est Reip. tranquillitatem. Nunquam leges Germanis do-

mesticæ

mesticæ sublatæ *Lehm.lib.4. Chron. Spir.c.21.p.337.* testantur hoc no solum ea quæ habet Goldast *parte altera* von Reichs satzungen *p.99.* ubi Cæsaris Sigismundi decretum, Cæsare præsidente in judicio cum principib. ut paribus curiæ quod Juri Feudali convenit, & pronunciat secundum jus Germanum. videatur brevitatis causa de Friderici 2. ætate Relatio Danawerdana. Besoldus *Thesauro Pr. in voce* Fürstenrecht. *Limn. de Iur. P. c.9. de Potestate Imperatoris n.32.* Imò ipsa Ordinatione Cameræ *p.1. c.13.* Assessores Cameræ judicare jubentur secundum jura Imperii communia, Constitutiones, nominatim Pacis publicæ & Religiosæ, imò etiam secundum statuta vel leges Provinciales & consuetudines, addito; hoc esse semper & ab omni Antiquitate Cameræ judici assessoribusq; injunctum, juxta juramenti eorum sensum. Quod si hic luberet excurrere posset facilè ostendi multa juris Justinianei capita esse quæ in Germania non serventur, ut quod Justin. in Nov.134. mulierem adulteram in mosterium detrudi vult, *ibid. cap.13.* furem in corpus puniri vetat pactis hereditatatem acquiri non concedit, quod Jurisdictiones & Imperia Ducum Comitum, aliorumque beneficiariorum Justiniano erant personalia officia, ab arbitrio principis pendentia, quæ apud Francos primus Hugo Capetus circa annum 987. stabiliendo novo regno fecit Patrimonialia *Hotom. in Franco-gallica c.16.* & quæ longè plurima cumulari possent, ea omnia hodiè nostræ, Reip. alia forma respuit de quibus videndi observatores, taceo jus totum feudale & quæcunq; inde derivantur Justinianeo juri contra pugnantia.

58. Quod hinc volumus id rectè sequitur, nullum ex jure Romano Justinianeo Reip. nostræ labem, cum receperint Imperatores & status hoc jus non aliter, quam quatenus suo juri proprio suæq; Reipub. ejusq; legibus fundamentalibus non repugnat; id est, tanquam fontem æqui & boni dextrâ JCti operâ Reipub. applicandi. nec aliter JCti

nostri

ſtri ſenſerunt: Jacobus Gothofrœdus *ſing. tr. ad leg. Rho-*
um in fin. pulcerrimi operis: Sic ſane, ait, Romanis hodiè
gibus utuntur liberrima omnium regna populique, tan-
am fonte æqui & boni. Quo qui aliter utuntur; næ illi
rquam ſuaves ſunt, parumq; ſibi conſulunt: cum verſo
diè regnorum, populorumq; ſtatu, in aliam quam Ro-
nnum Imperium olim formam, juri Romano non niſi
ſurdè quiſquam ſeſe illiget. *Marcus Lyclama præfat. in*
rum primum membranarum: Jure Civili quatenus id re-
pimus, tenemur. *Mathias Stephani in proœmio Comment.*
Nov. Iuſtin. n. 52. ita ait : Quin & leges Iuſtiniani, qua-
us à moribus noſtris non ſunt approbatæ, non magis
nobis facere potuerunt, aut nos obligare, quam Leonis
loſophi, aliorum Græcorum Impp. Novellæ, quæ rece-
non ſunt. Unde nemo non intelligit nos altero ocu-
n jus ſcriptum Juſtiniani, altero in mores ſeculi inten-
eſſe, oportere, & præſertim quid in uno quoq; juris ar-
ılo in Camerâ Imperiali, tanquam ſupremo in Romano
perio judicio, obſervetur. Idem tradunt Albericus Gen-
tr. de libris Juris Civ. noviſſime omnium Carpzovius
Regiam German. c. 9. ſ. 1. ubi explicat textum Ordin. Ca-
p. 1. tit. 57.

59. Et ridiculum eſt Hippolithum inde ordiri ſuam
uriſconſultos invidiam, quod Iuſtinianeum jus nomi-
quaſi cuiuſquam populi ſummo Imperio detrahat,
libertati officiat ſi leges peregrinæ in uſum deriventur,
ut pro regula eæ iam habeantur? Id enim, ut veriſſi-
ait idem Doctiſſ. Gothof. l. cit. non fit ob vim Imperii,
am victis leges dantur, verum ultrò, ob eximiam videli-
eius æquitatem & εὐνομίαν. Exemplo eſſe poteſt Lex
odiorum quæ ſub Rom. Imperio civitas, & ſubdita, leges
en ſuas maritimas latius diffudit, quam in Monarchiis
t, nec ipſis Imperatoribus invitis vid. Lex Deprecatio-
l L. Rhod. & quæ commentatus ibi Jacob. Gothof.

E 60. Quod

60. Quod vero addit hic de Doctoribus, Advocatis, Procuratoribus Notariis, brevius agemus cum eo: aut improbat nomina sola hæc, aut gradus & ordines à Rep. institutos, eorumque officia, aut vitia quibusdam ex his vulgaria. Si primum dicam: Nullas voces, nullas appellationes, nulla nomina, ut addere aut demere quippiam alicui posse eum ad modum, aut non sit idem quaquà versum, qui ante fuit, ut luquitur Doctissimus Gravvinkelius *in eleg. libello de jure praced. inter Venetos & Sabaudum.* Cum igitur, ut supra ostendimus JCti officium Iuris gentium sit, de nomine parnm pugnabimus, damus veniam Hippolitho, appellitet Doctores juris aliter, modo parcat honori eorum: cætera, illi puppis non delectantur, quod illorum est, qui virtutis vi destituti, ex inanibus titulorum gloriolam aucupantur. Sin vero displicet ipsi gradus ipse Doctorum, & ordo quem Resp. instituit, facilè agnoscunt studiosi juris, eum hoc ab Anabaptistis mutuari aut hodiernis Puritanis dictis, ut solent Politicorum imitatores omnia undecunque corradere, modo exornent corniculam suam rationem status. Certè Orthodoxi Christiani facilè assentiuntur Ecclesiam nullis ordinationibus Reip. statum & regimen, eiusque ordinem & εὐκοσμίαν concernentibus adversari. qui volet videat Philippum Melanchton. in Apolog. Augustanæ Confess. Quodsi vero 3. in vitia quibusdam ex his familiaria debachari voluit, per Iurisperitos licet. Semper scripta est Satyra liberè, ut tamen caveat sibi à famoso libello. Ipsis non modo gratum erit, si poterit corrigere Hippolithus & curare seculum, in quo iam sapientes perdidêre operam oleumque; Verum etiam ultrò eo nomine gratias agent, quod amplissimum Ordinem liberaverit ab invidia quam ipsis togati vultures per inhumana vulgi judicia adfricant.

61. 2. Punctum facio, quod jus allatrat Hippolithus etiam ideò, quòd plurimæ leges sint, ut in corrupta Repub.

ubl. plurimi legiſtæ ac jurgia & lites, hinc in publicis
leſtam fidem, deiecti undique ad ſervitium Imperatoris
ni. Sane vetus hoc eſt, & jam diu Iſocrates monuit
oclem ſuum, ut quæreret leges in univerſum æquas,
ue etiam tales quæ & controverſias civiũ quam pauciſſi
, & compoſitiones efficiant celerrimas, diſertè vero re-
it paucas leges in Areopagitico, idẽ Plat. in 4. LL. & alii.
62. Quid dicemus? an illud Horatianum:

— — *brevis eſſe laboro*

Obſcurus fio

imò rectiùs credimus multas leges eſſe debere & omnis
ſtare earum præſcripto determinari, quam hominũ vo-
ati relinqui. Non eſt enim tuta hæc regula ait Ariſto-
s 2. *Polit.* 10. Scilicet omnes videmur nobis lacertæ,
vix ſimus cochleæ, & idem omnes fallimur, nec eſt
piam quem non in aliqua re videre ſuffenum poſſis;
cuique attributus eſt error. Inde ea ſemper tutiora in
habita, quæ ex aliorum & Sapientum conſilio facta, &
tò maximè quæ ad regulam legis. Putabat Iſocrates
od ex aliis eius libris conſtat) poſſe per publicam diſci-
am ita informari homines, tamque prudentes haberi
ces, ut paucis LL. eſſet opus. Sed hoc quale ſit, facilè qui-
idet: Hæc optantur, faciliùs cum Platone, quam fiunt in
repeto illud Ariſtotelis, propius ad naturam noſtram
dens, non eſt tuta iſta regula. Sed illud ridiculum,
inferre videtur: ſunt multæ leges ſignum corruptæ
ub. E- reiiciendæ. minimè vero Hippolithe. Nam
mores hominum occaſionem dederunt imò coëge-
Remp. ad multas leges ferendas; jubere has abiicere,
llere ipſam Remp. ſignum illæ leges multæ ſunt vitio-
multorum in populo, ut effectus oſtendit cauſam; le-
ero ipſæ non producunt malitiam ſed coërcent, & in-
is conſervant Remp. Scis quomodo dicatur illud: in-
â lege fraus inventa eſt quoque. Nempè cum plures

 mali

mali ſunt difficilè eſt ſimul & rectè imperare & placere populo, his qui peccant pœnæ ſeveritatem ægrè ferentibus, quam Iuſtitia præſcribit & publica tranquillitas exigit. Laudatur Solon quod non perſcripſerit pœnam in parricidas, cum excuſaret: ſe id neminem facturum putaſſe: nimirum ne non tam prohibere quam admonere videretur Nihilo tamen ſecius Cicero laudat ſupra Solonem Maiores ſuos Romanos quod cum intelligerent nihil eſſe tam ſanctum quod non aliquando violaret audacia, ſupplicium in parricidas ſingulare excogitaverint: ut quos natura ipſa retinere in officio non potuiſſet, in magnitudine pœnæ maleficio ſubmoverentur. Malè profectò, ſi omnino paucitas legum præferenda. Sed ſuave eſt, ſi quis ex eo, quod Ludovicus Vives hac de re ait: maturè ſatis poſt ſcelera rogari Leges, inferat, ergo Juſtinianeas leges abiiciendas & iterum expectandum donec nova delicta emergant donec ſint altera bella &c. Scriptis legibus vix continentur homines; Sæpè cum Satyrico quærendum hodiè, ubi nunc Lex Julia? dormis? Quid putatis ſublatis fore, niſi temporum illorum faciem quo unus erat toto naturæ vultus in Orbe, quem dixere Chaos. Vitia hominum frequentia & Epidemica illorum ſunt malorum fomenta, hæc niſi tollantur fruſtra omnis ſeculi cura cedit, ut Sapientium illorum apud Trojanum Boccalini in relationibus ex Parnaſſo labor ridiculus. Notatu dignũ eſt quod ex Radevico *l.* 11. *c.* 5. refertur de Friderico primo actum Comitiis Roncaliæ anno Chriſti 1158. *Sequentibus diebus (inquit Radevicus) plenâ atque ſolenni curia, judicio & juſtitiæ à manè uſque ad veſperam intentus Rex, querimonias & proclamationes tam divitum quam pauperum diligenter audiebat. Habenſque quatuor Iudices, videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros diſertos Religioſos & in lege doctiſſimos, legumq; in civitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum præceptores, cum his aliiſque Legiſperitis, qui diverſi ex diverſis civita-*

in Orat. pro S. Roſcio Amerino.

itatibus aderant, audiebat, discutiebat, & terminabat ne-a. Videns autem multitudinem eorum qui cruces bajula-t (is enim Romanorum mos est, ut habentes querelas, cru-manibus praeferant) misertus illorum ait: Mirari se pru-tiam Latinorum, qui cum praecipuè de scientia legum glo-tur, maximè legum invenirentur transgressores, quamq; tenaces justitia sectatores in tot esurientibus & sitientibus tiam evidenter apparere. Hic Fridericus non legibus malitiei Italorum & imprudentiæ tribuit, quod leges erent potius in ore quam in pectore. Uter prudentius erius Fridericus Imperator, an Hippolithus judicarit, id legibus adscribit, quod homines peccant, judicet vis.

63. Et tamen in Rep. nostra paucæ leges, ut Hippo-quoque judice optimè ea se habeat. Nam est Decalo-, lex brevissima & Dei judicio quoque sufficiens in o-um memoria, docetur, explicatur, inculcatur à pueris. erent secundum eam cives, facilè carerent disputationi-Doctorum. si non omnibus at multis tamen. Plures s potius informant Iudicem & Iurisconsultum, & nil l quam Decalogum explicant, quod ostendit Matthias hani libro de Princip. Iuris. cap. 19.

64. Verum enim verò, si per accidens saltem jus ci-Iustinianeum reviviscens ansam litibus & occasionem buisse dicendum esset, adscripserim lubens Pontificibus nanis totum hoc quicquid sensit exinde Resp. incomo-Illi quippe cernentes gliscere indies magis civilem sa-tiam, & JCtos paulatim etiam subtrahere se ignoran-tenebris illis umbratilibus quibus sub religionis specie ifices maritabant Orbem Europæum, audendum con-ti. leges à se latas quibus immensa & impotens illa do-atio Vicaria unicè nititur, doceri fecerunt ac defendi. Interpretibus juris Cæsarei, Imperatorium ἀξίωμα ut st deprædicantibus; emissariis Pontificiis contra, ex

 servo

servo servorum obtrudeutibus Dominum Dominorum, & si si Diis placet Solem præ Luna Imperatore. Cœpræ istæ concertationes in Italiâ, testes sunt versiculi pro ingenio ævi illius, quibus ann. 1145. in Spirensibus Comitiis Oratores Romanæ plebis, jugi Pontificii pertæsæ, Conradū Cæsarem allocuti sunt, refert Conringius in Præfat. ad Tacit. de moribus Germ.

Rex valeat, quicquid cupit obtineat, super hostes
Imperium teneat, Romæ sedeat, regat Orbem
Princeps terrarum ceu fecit Iustinianus,
Cæsaris accipiat Cæsar. quæ sunt sua Præsul.

His & similibus Italiam tum vehementer affligentibus, maximè vero Pontificiis coronam petentibus, acerbissimum videbatur Pontifici, cum multum sibi videretur sapere, minimè in posterum esse potentem, ut Herod, in Calliope. Itaque ad id quod dixi Terentianum consilium confugit, quod Ciceroni ad Leut. l. 1. Ep. 9. perplacet:

Vbi nominabit Phædiam, tu Pamphilam
Continuo: si quando illa dicet, Phædriam in-
tromittamus comisatum; tu Pamphilam
cantatum provocemus, si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. Denique
par pari referto, quod eam (Cæsarem hic) mordeat.

65. Promnlgavit igitur & ipse ut divi juris aliquod Corpus, ut tandem pareret quod tam diu in pectoris scrinio gestarat, secundum Helvicum anno 1227. quod simul ac promulgatum est, videtur in Germaniam quoque penetrasse. Et hinc sine dubio litium illa ingens vis, omnia prætextu peccati commissi ad se trahentibus Pontificibus, & plurimas tendiculas ponentibus. quo pecuniæ emungendæ occasio nasceretur, de quo jam olim conquestus vehementer est Ferrariensis in Practica sua. Certe conqueritur idem de Pontifice Gallia; occurrit jam Nicolai Clemaugii Bajocensis Archidiaconi judicium *de Clementina*

in

Galliam profectione, constitutioneque sedis Avenione in de Corrupt. Eccles. Stat. aientis. Ex illo, eum Pontificem venione quanto liberius tanto apertius & impudentius vias Simoniæ & prostitutionis exposuisse, peregrinosque & per-sos mores calamitatum inductores in Galliam invexisse. tom. in Franc. Gallia c. ult. *verissimè arbitror tantam li-n calumniarum & sycophantiarum sementem factam pri-m a Papa Clem. V. qui Philippi Pulcri tempore Papatus se-Avenionem transtulit: cumque magna ipsius aulici & gmatici consuetudine cum hominibus nostris implicarentur ina Romanæ artis Rabulariæ in mores nostros sparsisse.* Sci-t tendebat hæc litium seminatio, hæc corruptio juris, em quo corruptio puritatis doctrinæ Christianæ, scili-ad monstrosum illum semihominem, semiDeum Pon-em efformandum constituendumque Monarcham o-ium creaturarum *ex cap.* illo detestabili *unum sanctam. ravag. lib.1. de Maior. & obed.* Unde veterum quere-læ; postquam decretis accesserunt alæ, res mortalium ejus sunt prolapsæ, tantoq; inclementius, postquam illæ ementis nido in fundũ Imperatoris sunt extravagatæ. bo, quod Erasmus ex August. Comitiis olim scripsit de dinalibus, *Hac ratione suas res communiebat Pontifex.* miretur quispiam Pontifices ob regnandi libidinem tissimam legum scientiam corrupisse, cum ipsa Divina atissima Mysteria eadem ex causa stupraverint, ut Me-hton ex Gabriële recitat; inter cæteras rationes frauda-icos à Pontifice Sacramento calicis, quia fuerit discri-inter hos & Presbyteros faciendum, ut dignitas ordi-eligione quadam fiat commendatior, quod quo spe-facilè judicari potest.

66. Et de his forte litium seminatoribus ex Latera-ĩ scolâ prodeuntibus intelligendus Ludovicus Vives . de disciplinis corrupt. ubi agit de JCtis qui in Comi-Beatrices Neapolitanæ Regi Matthiæ desponsatæ, acces-serunt

ſerant in Pannoniam, quod omnia novis formulis moviſſent, regno pulſis. Nam de noſtro Juriſconſulto, quem ante omnia virum bonum volumus, quique & aliuseſſe non poſſet, tale quippiam timeri non poteſt. Nam ex antedictis ſatis conſtat, noſtros leges non ferre, ſed quæ ubique ſunt, ad ſalutem regni cuiuſque interpretari. Ut calumniæ proximum ſit quod porro hic ait; fidem ſubleſtam factam ex veteri & ſincera & Germana. Sanctitas juris noſtri id totum facile defendit cui nihil ante fidem meritò eſt, & eſſe debet. Tertio jus & leges antiquas ſi ſtatum præſentem reformare vellent, pellendas eſſe, quod vult Hippolitus, & ipſi facilè dicimus; à noſtris autem nihil hic periculi, ut ex ante dictis conſtat.

67. Et fatetur tamen ipſe noſterCenſor multa in legibus Juſtiniani reperiri quæ juri naturæ conſentanea formando ſtatui noſtro. ſtatuſq; rationi adminiculentur, & ipſe adhibet è noſtris multa. Sic oppugnabant olim Sophiſtæ Rhetoricam & Eloquenriam armis ipſius Eloquentiæ & viribus. Quod Quintilianus in illis ridet, nos in Hippolito. Niſi ſi forte putat, neminem præter ſe unum tenere illam utiliſſimam artem rectè excerpendi. Sed non abs re erit, ſi hic digrediamur breviter ſaltem ad illam quæſtionem, quæ hinc non plane aliena, an ſc. Juriſprudentia noſtra ſit Encyclopœdia? Id voluiſſe videtur Maximus Tyrius diſſ. 37. verba ex eo refert *M. Lyclama lib. memb. 7. Ecclog. 38. hæc. Offertur vobis magnus diſciplinarum apparatus ô Iuvenes. Nec ſimplex ille, ſed diffuſiſſimus ampliſſimus, uberrimuſque: qui ab omnibus adiri poteſt, ad omnes cuiuſcunque generis pertinet homines, omnia artium ſtudia, omnium diſciplinarum ſub ſe complectitur genera: hic largè, hic gratuitò citra tergiverſationem ullam maxima vobis præbetur copia; omnibus, qui modo capaces eius futuri ſunt, in medio proponitur. Oratoriæ aliquis ſtudioſus eſt? ecce via expedita, ſufficiens, facilis, ſublimis, admirabilis, nuſquam interrupta, firma, non inquinata.*

Poeti-

ten aliquis amplectitur? Metra solummodo aliunde sibi comparet, reliqua hinc petat. Sublime illud in Oratione dico, illustre, splendidum, facundum, divinumque. Etiam dispositio argumenti, fabulæ constructio, vocum ubertas, minimeque vitiosa hinc proveniet harmoniæ ratio. At civilis potius te scientia delectat, viamq; quâ commodissimè tractes populum, invenire te postulas? En tibi rem ipsam, curiam ante oculos Oratorem, suadam dicendi & verborum vim vides. Sed negandum omnino est. Patet ex supradictis studiosum juris nec alias disciplinas negligere debere, nec posse; si velit officio suo & fini se recte atque ordine parare. Maximi Tyrii elogium Iurisprudentiæ Iustinianeæ, vel saltem illud significare voluit, esse Jurisprudentiam Philosophiam potissimam, purgatam, alienamque à fabulis. §.3. Instit. in Proœm, dare apparatum uberrimum diffusissimumque aliis disciplinis, vel quidlibet aliud. Artes alias in ea tradi non præsumitur sensisse, quia non dixit Tyrius arg. l.7. in f. ff. de sup. leg.

68. Sed nec illa prætermittenda inquisitio est, an jus Justinianeum sit jus gentium, seu; an jus Gentium ex illis libris solis hauriendum? Certè ipse Hippolitus fatetur multa in illis legibus reperiri quæ juri naturæ consentanea. Et videtur illud asserere *Albericus Gentilis de jure belli l.1.c.3. verba eius ad hoc citat Seldenus lib. de dominio maris primo, c.24. Ius illis Iustiniani libris præscriptum non civitatis tantũ esse, sed Gentium & Naturæ; & aptatum sic esse ad naturam universam, ut Imperio extincto, ipsum ius diu sepultum, surrexerit tamen, & in omnes se effuderit gentes humanas: Ergo & Principibus stare; & si est privatis conditum à Iustiniano.* At enim etiam hoc negamus. Sunt multa quidem in legib. Iustinianeis quæ juris Naturæ & Gentium; sed non omnia:

ſonas hominum, omnino in uſu gentibus Europæis pleriſque invicem in uſu ſunt hodie, quæ tamen titulum occupant in Dig. Ita bona naufragorum ex multarum harum gentium jure ipſis vicinis interveniente, ſæpè pro conſuetudinis varietate Fiſco applicata eſſe, certiſſimum ait ibidem Seldenus apud Anglos, Armoricos, ſiculos, &c. Balenæ etiã aliiq; piſces grandiores in littus ejecti, non occupantis fiunt ex jure Anglorum, Luſitanorum aliorumq;, ſed Fiſci ſunt, aut quibus Princeps indulſerit. ibid. Nec plura addo, ſaltem ut liberem Gentilem videtur alia mens ejus eſſe, quàm illis verbis Doctiſ. Seldenus tribuit. Scilicet quærit ille loco cit. Cur Philippus Hiſpaniarum Rex de jure ſuo in regnum Luſitaniæ noluerit judicio cum eorum ullo contendere, qui ſibi in illud regnũ contendebant jus eſſe potius? Et cur Pontificem quidem non admiſerit, tradit rectè. Philippum noluiſſe additum antiquis exemplum quo arbiter Regnorum Papa affirmaretur. Alios cur non admiſerit arbitros, taxat ibidem Gentilis Conſiliarios Regios de nova, & Hippoliti ingenio cõvenienti, ſententia; ait enim illos negaſſe JCtos admittendos aut adeundos in hujuſmodi Principum quæſtionibus, quia jure Gentium iſtæ, nõ ſubtilitatibus & fictionibus juris Juſtinianei civilis regendæ ſit. Hoc eſſe jus ab Imperatoribus conditum litibus privatorum. Plane gemina his quæ hodie movet Hippolitus ut videtis. Sed eos deridet ibidem Gentilis his verbis: Periti antiquitatum viri, qui ſupra vulgum ſunt Legulejorum, ita cenſuerint in eâ quæſtione ſucceſſionis regni Luſitanici, quod de repræſentatione Parentum dicebatur aut pro Farneſio aut pro aliis contra Philippum, id eſſe ab inventis Juſtinianei, atque adeò non poſſe hodie has finire controverſias, cum eaſdem finire antea non potuiſſent, quando nec erãt, ut diſputent Philippici. *Cæterum ridiculos vocat, & ſubjungit: Juriſconſultos nec concludi libris Juſtiniani, ut nec libris Galeni Medici, nec libris Ariſtotelis Philoſophi.* Poſtea adjicit illa verba quæ Seldenus ſupra excerpſit, ſed ſtatim poſt ait: non deſiiſſe gentium aut Naturæ jus eſſe, poſtquam expoſitum eſt

civitati.

civitati. Sed ut quod civile eſt, nòn idem continuò eſt gentium; ſic quod gentium eſt, idem & civile eſſe debere. Satis hinc patet, quid voluerit illis verbis Gentilis, idem, ut puto, quod nos ſupra: multa in jure Juſtinianeo eſſe quæ gentium juris ſunt, ea, niſi ratio naturalis aliud apud nos induxerit, apud nos etiam valere. Imò porro ait: ſi nihil proprium civitatis oſtendi poſſit, illud jus à publicarum rerum diſceptationibus tolli non poſſe. explicat ſe: quid? Non apta principibus illa librorum Juſtiniani: Honeſtè vivere, alterum non lædere, ſuum cuique tribuere, liberos tueri, injuriam propulſare, cum omnibus hominibus cognationem agnoſcere, commercia retinere, id genus alia. quod ad jus repræſentationis reſpondet; non eſſe propterea novellam æquitatem quod leges 3. C. *de ſuis & legit.* *& 3. C. de legit. hered.* cum auth. ſubj. ſint novæ. Etenim edicta Prætorum novella fuiſſe, & tamen ſecuta naturalem æquitatem ſupra veteres leges. Juſtinianum leges ſuas ſimplicitati aptaſſe & naturæ. tandem ait: *Commentitia ſubtilia Iuſtiniani non ſequimur, nec ſi appelletur jus civile. Et jure conſulti tamen, ne neſciamus, per hac norunt æquitatem, quæ quæratur adhuc melius, dum norunt utrumq; contrarium.*

69. Hiſce eâdem fideliâ duos me dealbaſſe puto parietes, & explicaſſe mentem Gentilis, & pleraq; quæ contra JCtos præterea ſtrepit Hippolithus, ſatis refutaſſe, quæ ſecunda pars propoſiti erat. Intelligis Hippolithe ex deſcriptione noſtra ſuperiori JCti, & hâc Gentilis diſputatione JCtos arcanis Politicorum conſiliorum receſſibus jure adhiberi, quod etiam fecêre ſemper magni Reges, quibus juſtitia libidine potior fuit, ne longior ſim, remitto te ad Hiſtoricos & Gentilem *d.l.1..c.3. in pr.* noviſſimè Stradam *p.1. lib 6. & part. 2. lib. 2. & alibi.* deinde quod reprehendis poſt quinquennium abſolutum citato curſu ad Remp. multos tendere, id ſi digni ſunt, & ut ſupra dictum, Philoſophis, Politicis, Hiſtoricis, quoſq; primo nominare debebam Orthodoxis Theologis ſe probaverunt, non improbo, imò jura non refragari puto. v. Ordin. Cameræ *p.1.t.3.§.* auß demſelben. ſin inepti ſunt etiam poſt quinquennium, viderint, ne Malum conſilium conſultori peſſimum ſit. Sed quid hoc contra

miâ cumulatione, & sæpè impertinente de qua re Ehemius in libello de principiis Juris lib. 4. c. 4. cui quod semel hic dixisse sufficiat, multum ex hoc discursu debemus. At huic vitio jam remediū quæsivit Ordinatio Cameræ *p. 1. tit. 10. in pr.* & tantum non est scelus, ob quod debeant JCti solum vertere. Cicero *lib. 3. de LL.* ait: Iniqua est omni in re accusanda prætermissis bonis, malorū enumeratio, vitiorumque selectio. Nam isto quidem modo vel consulatus vituperabilis est, si Consulum, quos enumerare nolo, peccata collegeris, sed bonum quod est quæsitum in eo, sine isto malo non haberemus. Et ex quâ hodiè disciplinâ hic non peccatur! Profectò verum est, quod ajunt; Nullum remedium est contra sycophantæ morsum.

71. Sed videte candorem hominis, fatetur ipse non omnibus JCtis se hanc maculam aspergere, esse inter eos, etiam inter juris Doctores, sed oppidò paucos, quib. de meliore luto finxit præcordia Titan, sed hos multitudine aliorum superari. Optandum itaque ut perferatur tandem lex, quæ Friderici 3. temporibus sub incude fuerit, de JCtis tam à privatis judiciis quam publicis comitiis pellendis.

72. Profectò istæc sunt, nisi me animus vehementer fallit, ὔτε γῆς φασὶν ὔτε ὑγροῦ ἁπτόμενα. Ut audio non prodest esse probum, doctum, disertum, non peccare in his quæ meritò reprehendat qui coctum habeat *generoso pectus honesto.* pellendum tamen Rep. esse, modo JCti nomen possideat. hoc est, quod antea dixi JCtos πέρφασιν esse. Et tamen de Friderici temporibus tentatâ ejectione non ita manifecta res est, audiamus hac de re Conringium (Nam libenter aliis quam JCtis testibus hic utor) in *c. 33. lib. supr. cit.* Habet, ait, Goldastus *part. 1.* Reichssatzungen. *p.* 166. tractatum cujus modo meminimus hoc titulo: Keyser Friederichs deß dritten Reformation im H. Röm. Reich Teutscher Nation fürgenommen vnd proponirt auff dem Reichstage zu Maintz anno D. 1441. Illum ab ipsomet Friderico Cæsare ordinib. propositum esse, multis autographis doceri posse censet Goldastus p. 312. mox tamen sui immemor, vult à Germaniæ urbib. in medium adductum esse, in comitiis Regni Germ. Neutrum ego asseruerim equidē. hactenus Conring. ejus libelli artic. 5. omnes JCtos à judiciis & consiliis principum quam longissimè removet. Sed quomodo intelligendum sit longa declaratione per partes deinde exponitur, & quidem hæc pars de quâ nos agimus ita declaratur: quod scilicet

In omnibus licitis Germaniæ Academiis in quibus creentur Doctores juris, debeant 3. Doctores publico stipendio ali qui jura vere fundata constitutaque doceant exigantque nec alia ulla, neq; abduci se patiantur longius quam quatenus in Imperio ordinatum statutumque est, qui & responsa in causis dubiis reddere teneantur, &c. ex quibus facilè patet, si unquam quid tale decretum, quod pernegamus tamen pertinuisse saltem ad illos, qui ex Italia disputationes & altercationes Canonicas & Pontificias, aut aliena peregrinaque jura sine judicio inferrent in Remp. nostram, aut qui ex nostris (seri studiorum scilicet) Italorum JCtorum Pontificis affectatæ monstrosæ potentiæ oppositas assertiones malè intelligentes, ad nostrum statum vitiose applicarent. cuius aliæ leges fundamentales, aliud jus, alia forma, quique adeò fingere nitebantur statum Reip. ad leges cum contra se habeat ut supra dictum. Sed hic error, quod facilè apparet non tam juris est, nec verorum JCtorum, quam eorum qui JCtos mentiebantur. Verissimum erat Imperatorem in Italia Monarcham esse, ut quam sæpissimè Germanorum arma subegerant, unde illi JCti contra Pontificem non ineptè argumentabantur pro Imperatore, sed qui hæc, quæ in provincia certa erant, ad liberas Germanorum civitates & principes per pulcerrimam mixturam de Majestate Aristocr tiæ participantes malè accommodabant fortè, ii certè rem non tetigerunt acu, errantque adeo omnes qui horum simplicitatem sequuntur. Sed quid hoc ad Dionysium? nostri jam dudum posuerunt hanc rerum civilium ignorantiam. Ipse Conringius per iniqua & longè durissima reliqua capita declarationis illius censet, quibus omnibus judiciis & foro pelli minitatur Scriptor illius declarationis. Ut supra etiam indicatum, putatque JCtos istud quicquid est acceptum ferre debere rabulis Pontificiis, maximè cum primorum quidam apud nos juris Doctorum in Italia educati sint. Ut mirum non sit scabiem Aulæ Pontificiæ illorum multis adhæsisse; quin ex Italis ipsis tum nonnullos in Germaniam transisse, ut Bogislaus Pomeraniæ Dux adduxit secum Petrum Ravennatem eiusque filium Valentinum &c. *Cæterum, ut porro Conringius prro Iurisconsul-*

Taceo nunc, quá tempestate commodè Remp. nostram geri non potuisse sine legum illarum notitiâ. Saltem ob aulæ Pontificiæ etiam in media Germania autoritatem, & Italiæ Galliæque viciniam, quæ jam leges illas observabant. Omnis hominum ordo sua carcinomata habet. Ipse sanctissimus Apostolorum cœtus scelus ingens intra se aluit. si paucorum crimen in omnium culpam trahendum est, actum profectò est de genere humano. His doctissimi viri verbis planè absolvuntur Legistæ rumpantur ut Ilia Hippolitho. nec verbum addo, dicta causa est. nec enim reliqua responsionem merentur quibus JCtis irascitur potius quam oppugnat, dum vocat per Ironiam scilicet Atlantes qui cœlum politicum sustineant juridicâ suâ scientiâ, rabularias artes & stratagemata tractantes. quid enim tam sanctum est quod calumniam evitare possit?

73. Unum superest de Indoctis & Idiotis, anne fortè his dijudicationes & disceptationes circa id quod justum est relinquendæ, ut voluit declaratio illa à Goldasto obtrusa pro reformatione Friderici, verba eius sunt: Aber der Löw behelt den Schlüssel zum Rechten / daß man zu zimlicher Zeit das Recht herauß bringen mag. Auß dieser Vrsachen kan man die Gelehrten n keinen Rechten mehr leiden. Et hac enim offa objecta videtur Hippolitus tentare Germanos, ut credant fortè facilè, se omnes sapientiâ ad Gurgulionem usque impletos esse, non aliter ac Virgilianus ille Pastor

Me quoque dicunt
Vatem Pastores. Verum ibidem sequitur:
Sed non ego credulus illis.

Respondeo breviter: Illum meliorem esse, sententia Galeni est, qui minus errat. possunt & imperiti artium aliquid efficere, sed non rectè, sed fortuito, sed temerè. artifex contra finem suum contemplatur, idonea media & instrumenta comparat, denique fine, vel minori cum errore efficit opus; quod rationem adhibet regulam normamque quâ usus & opportunitates, & res & tempora rerum diiudicet, quâ qui carent, in varios & inexplicabiles errores incidant necesse est. Igitur tenendum illud firmiter est quod Socrates Euthydemo: *Stultum esse (inquit) arbitrari, non posse quem præstare in vilissimis artibus, ni idoneos sit magistros nactus. gubernandæ verò civitatis notitiam sponte suâ & ultrò hominibus obvenire.* Imò longè majore id cum Reipubl. damno conjunctum esse existimandum est, si

quis

quis ineptus hanc lyram tractare audeat, quam si quis ut dicitur, figulinam in dolio discat. Profectò Plato in Politicis omnes imperitos rebus publicis præpositos reverâ non civiles, sed seditiosos viros vocat, larvarumque ingentium præsides, imò larvas ipsas & simias maximas, maximosq; præstigiatores, Sophistarũq; Sophistas. Tandem ubique reprehendit in JCtis quod nimium tribuant antiquis legibus carminibus (ut ille putat) Romanæ Servitutis, hisque præparent animos ad servitium Imperatoris. Hoc nimirum est quod jam tertio, dico JCtos prætendi regnum peti. Scilicet eadem modestia quâ funditus eversam vult Domum Austriacam, oculum Germaniæ dextrum; quod ille Gentilium olim in Græcia ausus non est. ἄνθρωπε μὴ κλεῖνε κροῖτον. Non tam Minervæ apud Sophocl. Ajace. quàm ipsius sapientiæ vox est.

—— —— ὑπέρκοπον
μηδὲν ποτ' εἴπῃς αὐτὸς εἰς θεοὺς ἔπος.
μηδ' ὄγκον ἄρῃς μηδέν', εἴ τινος πλέον
εἰ χειρὶ βρίθεις, ἢ μακροῦ πλούτου βάρει.
ὡς ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν
ἅπαντα τἀνθρώπεια. τοὺς δὲ σώφρονας
θεοὶ φιλοῦσι, καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς.

Remp. salvam præstabunt post Deum Principes Viri. Sed Imperatori servire libertas est, cuius definitio jam vetus & recocta; esse naturalem, facultatem eius quod cuiq; facere libet, nisi quid vi aut jure prohibeatur. Instit. de jur. pers. Ex qua apparet, esse designata quædam bona non tantum utilitatis causa, sed etiam honestatis simul & officii ex obedientia debita præstandi nomine secundum jubentis (sive Deus sit is, seu homo legitimam habens potestatem) mentem amplexanda observandaque Seld. de jur. nat. c.4. Et ergo Imperatori servire libertas est non servitium. Sed Hippolitus fortè mavult Remp. nullam esse, & talem statum potius ubi οὐδεὶς οὐδενὸς οὐδὲν ἀκούει ut Arist. alibi. Quid v. his novis Politicis debeatur velim judicent cordati ex præjudicio Curiæ Pariensis, quod refert

'num Hobbes hic præterire non debeo, qui ut ferax hoc seculum novarum o-inionum est in tract de Cive, hanc incivilem fovet sententiam sub tit. libertas am. 14. Potentiam certam & irresistibilem jus conferre regendi imperandique in eos qui resistere non possunt, in statu hominum naturali. Quid hoc aliud est, quam ex dominandi libidine justitiam metiri & Remp tanq. rem nullius occupanti prodere. Nimirũ illud ipsum est perquam modestum Latronum dictertum

Nam si violandum est jus, regnandi gratia
Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

Aristoteli certè longè alia mens, non abhorrens à justitiæ & æquitatis juris nostri regulis quam eruimus ex 7. Polit. c. 3. ubi clarissimè neminem de seipso vult statuere, honestum aiens esse, ut pro sua quisque parte imperet. Quod n simile & æquale similibus & æqualibus non, sit à natura alienum esse. Nihil a. eorum quæ à natura aliena sunt honestum esse. Διὸ κἂν ἄλλοις τις ᾖ κρείττων κατ' ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πρακτικὴν τῶν ἀρίστων τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν, καὶ τούτῳ πείθεσθαι δίκαιον. Vbi relictis Interpretibus, quos tamen non improbo, magis arridet explicatio verborum δύναμιν πρακτικήν, quam suppeditat *Franc a Victoria in prælect. Theol. de potestate civili num. 7. Remp. a Deo concessam habere potestatem gubernandi seipsam administrandiq., omnesque potestates suas in commune bonum dirigendi, quod sic probat; Nam cum de jure naturali & divino est aliqua potestas gubernandi Remp. & sublato communi jure positivo & humano, non sit major ratio, ut potestas illo sit in uno quam in altero: necesse est, ut ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat potestatem gubernandi se. Si n. prius quam in civitatem homines convenirent, nemo erat aliis superior, non est aliqua ratio, cur in ipso cœtu seu conventu civili, quisque sibi super alios potestatem vindicet. Maximè cum quisque homo jure naturali habeat potestatem defendendi se. nihilque sit magis naturale, quam vim vi repellere &c.* Ex quibus verbis tentari posse puto, tum demum dicendum jure naturali actu potenti unum aliis imperare, & jus capessendæ Reip. habere, cum ei Resp. penes quam est potestas sui regendi, hoc jus concedat tradatque. Et hoc Aristotelem per δύναμιν πρακτικὴν intellexisse, quod expresse justitiam requirit, & præterea hanc potestatem. Si tamen aliter explicare quis ea verba maluerit, litem non movebo. Sufficiat mihi hac vice ICtos liberasse ut puto, ea qua traducere eos nisus est, macula, maculatior ipse Hippolitus, concludam verbis Lipsii, quem ille pro se citavit, sed pateat hunc etiam nostrum esse, in poematibus sc. suis ad Theodorum Levvicum, postquam causidicos proscidisset contumeliis, dixissetque inter alia.

Cives & totas cum civibus abstulit urbes.
Rixandi cacoethes, amorque abnormis habendi.

Addit postea honorificum hoc judicium,

—— —— Si quis Cuiacius audit
Iustitia Interpres verus rigidusque Satelles.
Iure hunc mirer ego, secter quoque. Mucius olim
Qualis, Sulpitiusque boni Paullusque fuerunt:
Cura quibus lites exscindere, non ut nostris,
Differere, & longo causam producere seclo.

Nimirum Causidicina rabularia & vitilitigandi studium semper offecère officientque Iurisprudentiæ. *DEO SOLI GLORIA.*

FINIS.